

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

186/420

FORTID OG NUTID

TIDSSKRIFT FOR KULTURHISTORIE
OG LOKALHISTORIE

UDGIVET AF

DANSK HISTORISK FÆLLESFORENING

VED

R. L. BALSLEV

FORENINGENS SEKRETER

UNDER MEDVIRKNING AF

GUNNAR KNUDSEN OG CHR. AXEL JENSEN

NIENDE BINDS 1STE HÆFTE

FOR 1931¹

KØBENHAVN
H. HAGERUP'S FORLAG

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR)

1931

ET PAR ORD OM MUSEUMSOPGAVER.

Ved Dansk kulturhistorisk Museumsforenings første ordinære Møde holdt Forf. et lille indledende Foredrag om Museumsopgaver. Det skulde blot tjene som Optakt til en Diskussion om sagkyndig Bistand for Provinsmuseerne, og det var ingenlunde Tanken, at det skulde trykkes. For en erfaren Museumsmand indeholder det kun gammelkendte Selvfølgeligheder. Men nye Mænd, ofte uden Forbindelse med Fagmændenes snævre Kreds, kommer ind i Museumsarbejdet, og nye Museer vokser op, uden at Stifterne er klare over, hvad der maa kræves af en Museumsmand. Ikke mindst for disse nye Museumsinteresseredes Skyld er det, at Foredraget nu, i ændret og udvidet Skikkelse, fremkommer paa Tryk.

Den primæreste Museumsopgave er Indsamlingen. Mange af os Museumsfolk har faaet Samlernykkerne allerede som Skoledrenge, og derover har vi ingen Grund til at skamme os; det er en Styrke for Museumsvirksomheden, at Samlerlysten bunder dybt i Menneskets Natur.

Om Indsamlingen, dens Metoder og dens Grænser skal der ikke tales, skønt den kræver Energi, Aarvaagenhed, Sporsans og særlige Anlæg, baade Slangens Snildhed og Duens Blidhed, og skønt den ofte burde drives efter et mere bevidst System, især naar det gælder Bondesager. For os drejer det sig her langt mere om, hvad der følger efter Indsamlingen.

I et Museum skal Sagerne bevares for Eftertiden, først og fremmest rent korpørligt taget. Det er nødvendigt at sørge for deres *Konservering*. Museumsbygningen skal være værnet mod Brandfare, Vandskade og Tyveri. Textilier maa ikke ødelægges

af Møl, Træ maa ikke ædes af Træorm, Jern maa ikke fortæres af Rust — for blot at nævne de hyppigst forekommende Onder. Der er iøvrigt talrige andre: Farver og Forgyltning (Kridtgrund) kan skalle af, Sten, især Sandsten, kan forvitre, Bronze kan angribes af ondartet Ir, Bly af Blypest og Glas af Glassyge. En Mængde Sager taaler ikke stærkt Lys eller direkte Sol, især Textilier, der baade skal værnes mod Lys, Fugtighed og Støv og altsaa anbringes under Glas. »Støvede Museer« er i det hele en Uting. Men paa den anden Side kræver selv Rengøringen megen Forsigtighed og Omtanke for ikke at volde andre Skader, og en Museumsmand bør være yderst tilbageholdende med Restaureringer og Rekonstruktioner. I Reglen er Nymalinger og Tilføjelser af manglende Dele kun af det onde, og selv uskønne, nye Overmalinger bør ikke fjærnes, uden at det kan gøres af specielt faguddannede Folk; ellers risikerer man at smide BARNET ud med Badevandet og sammen med de nye Overmalinger at borttæse interessante gamle Farvelag. Under meget gunstige Forhold, naar der haves Pengemidler og tilstrækkelig Erfaring, kan et Museum selvfølgelig lade en Genstand restaurere, men det maa gøres med den største Varsomhed. En skrøbelig Stol eller et Møbel, som mangler nogle Lister eller maaske nogle Beslag, er ikke nogen Vansir for et kulturhistorisk Museum. Skammen kommer først, hvis Tilstanden forværres i Museet, og hvis det ikke opfylder sin Pligt til at konservere Sagerne. Enhver ny erhvervet Genstand maa kontrolleres og behandles, inden den stilles paa Plads i Museet, og tidligere Aars Erhvervelser bør fra Tid til anden efterses, Textilier mindst en Gang aarligt.

Haand i Haand med Indsamlingen og den rent praktiske Bevaring af Sagerne kommer deres *Bevaring i videnskabelig Forstand*. For Videnskaben er det ingenlunde tilstrækkeligt at have selve den haandgribelige Genstand; dens Betydning kan mangedobles, naar man kender dens nøjagtige Hjemsted og dens Historie, de Forhold, hvorunder den blev fundet i Jorden, eller de Meddelelser, som gamle Folk kan give om dens Benævnelse paa Egnens Dialekt, om dens Brug og om de overtroiske Forestillinger, der er knyttet til den. Det er langt fra nok, at Ind-

samleren selv ved Besked herom og husker godt, thi Museet er ikke blot til for Nutiden, men ogsaa for Efterslægten. Ethvert Museum maa nødvendigvis føre *Protokol* over alle sine Erhvervelser, med nøjagtige Beskrivelser, Maal og Oplysninger saa fyldige som muligt, deriblandt ogsaa Giverens Navn. Til Numret i Protokollen, der naturligvis bør skrives paa Papir af holdbar Kvalitet, maa svare et Nummer paa selve Genstanden; Nummer-sedler af Papir og blækskrevne Tal paa Sagerne er langtfra tilstrækkelig modstandsdygtige. Cifrene maa males med en Pen, dyppet i hvid Farve, eller paa Textilier tegnes (først med Blyant, saa med Blæk) eller bedst sys med (ikke sort!) Silketraad — ikke paa det gamle Stof selv, men paa Lærredsstrimler, som derefter atter syes fast paa Tøjet. Men selv malede og syede Numre kan forsvinde, f. Eks. naar Jernsager ruste eller Træsager atter skal behandles mod Orm, og derfor er Beskrivelserne nødvendige, naar Oplysningerne om Hjemstavn og Historie stadig skal kunne knyttes til Genstandene. Af samme Grund bør ogsaa Museets Arkiv være i god Orden, hvad der ikke er vanskeligt, naar man Aar for Aar samler Skrivelserne i Læg og skriver Protokolnumret paa de Breve og Papirer, der yder Oplysning om Givernes Navne og Genstandenes Herkomst og Brug.

Efterhaanden som et Museum vokser sig større, vil det blive vanskeligere og vanskeligere at identificere Genstandene, selvom Protokollen er fyldigt og godt ført. Et nyttigt Supplement til Protokollens Inventarfortegnelse bliver et *Sagregister*, udkrevet paa Sedler og ordnet efter et bestemt System, helst i Overensstemmelse med det af Nationalmuseets 2. Afdeling udarbejdede, som er trykt i Fortid og Nutid Bd. VI, S. 220. Endnu et Skridt videre er det at anlægge Sagregisteret som et Fotografiregister, saaledes at der paa hver Seddel opklæbes et Fotografi af Genstanden. Det er ikke saa mange Aar siden, at Nationalmuseet er begyndt at tage fat paa denne Opgave, og der er endnu langt tilbage, inden den er løst. For et lille Museum med smaa Pengemidler er et saadant Register naturligvis kun Fremtidsmusik, men et Seddelregister paa holdbare Sedler i Kvartformat er det ikke vanskeligt at føre, og holdes Sedlerne indtil videre i Nummerorden, kan

de endda tjene som et foreløbigt Surrogat for en Protokol og muliggøre Rettelser og Tilføjelser i langt højere Grad end den indbundne Bog.

Alt, hvad der hidtil er nævnt, er indvendige Museumsarbejder, som næppe mærkes af de almindelige Besøgende, ialfald ikke udover den mest elementære Konservering og Afstøvning. Selv Protokolnumrene skal ikke ses af Publikum; fordi iøjnefaldende Numre skader Sagernes Udseende, bør de saa vidt muligt placeres paa Bagsider eller Undersider.

Men det indadvendte, forberedende Arbejde, der er bestemmende for en Samlings videnskabelige Værdi, har ogsaa sin store Betydning udadtil, som Grundlag for en udadvendt, folkeopdragende Virksomhed, den Hjælp, Museet, i dets eget velforstaaede Interesse bør give Publikum, baade ved Genstandenes Ordning og Opstilling og ved Forklaringer.

Selv et stort og righoldigt Museum er kun til ringe Nytte og Gavn for de besøgende, hvis Sagerne staaar hulter til bulter, og selv et lille og beskedent Museum kan blive lærerigt og fornøjeligt, hvis det er ordnet klart og overskueligt efter et historisk eller sagligt *System*. Ikke blot for de store, men ogsaa for de smaa Samlinger gælder det at kende Begrænsningens Kunst. Et lille nystiftet Museum uden Pengemidler kan naturligvis ikke være kræsent og vrage de Gaver, som tilbydes det. Til en vis Grad maa man overlade til Eftertiden at sigte Materialet, men det bør ikke derfor glemmes, at det kan være en stor Styrke at sætte skarpe Grænser for Indsamlingen. Ialfald paa Turister virker et Lokalmuseum stærkest, naar det giver et tydeligt Billede af Egnens gamle Kultur med Fremhævelse af dens Særpræg, uden at dette Indtryk forvanskes ved Indblanding af Genstande fra andre Egne. En sjællandsk Hedebohue har ikke rigtigt hjemme i et nørrejydske Lokalmuseum, lige saa lidt som et Portræt af en bekendt Personlighed har nogen videre Betydning, hvis vedkommende ikke har Tilknytning til Egnen. Paa den anden Side kan et Billede af en jævn Bondemand være udmærket paa sin Plads i et Lokalmuseum, og selv tilsyneladende værdiløse

Genstande fra det daglige Liv kan have Museumsværdi, der ingenlunde er ensbetydende med Pengeværdi.

Ved den Maade, hvorpaa Samlingerne opstilles, kan Svagheder og Inkonsekvenser i Indsamlingen modarbejdes; det væsentlige kan drages frem, og det i den givne Sammenhæng mindre væsentlige skydes tilside paa underordnede Pladser. Men foruden at være systematisk maa *Opstillingen* ogsaa være tiltalende og smuk. De bedste Sager bør anbringes saa iøjnefaldende som muligt, og alt bør saa vidt muligt stilles i rigtigt Lys og i naturlig Stilling og Højde. En Lysestage er skabt til at staa paa et Bord, ikke nede paa Gulvet, og tager sig altid bedst ud, naar den ses i Bordhøjde. Et udskaaret Mangletræ skal, ligesom de fleste Snitværker, helst stilles i Sidelys, saa at der falder Skygge i Fordybningerne. Et malet Mangletræ kan derimod godt anbringes i Platlys. Et Maleri kommer bedst til sin Ret, naar Skyggerne i Billedet vender bort fra Rummets Vinduesside.

Hvis et lille Museum har til Huse i en gammel Bygning, f. Ex. Stuelængen af en Bondegaard, og hvis de gamle Stuer her møbleres som korrekt gennemførte *Interiører*, løses en Mængde Placeringssspørgsmaal let og naturligt. Blot Møblerne og Bohavet stilles paa de rigtige, af Traditionen foreskrevne Pladser, kommer Skønhedsvirkningen og Stemningen saa at sige af sig selv. Lige saa taknemligt kan det være i en gammel Købstadbygning at indrette *Interiører* fra Frederik 6's Tid, fordi man for denne Periodes Vedkommende ved ret nøje Besked om Stuernes Indretning og Møblernes Opstilling. Allerede et Rokokointeriør er langt sværere at indrette; selvom man har Rammen, Vinduerne, Loftet og Panelerne, savner Nutiden det intime Kendskab til mange Smaatræk, som skulde give Interiøret Ægthedens Præg og dermed Livagtighed, og et Museum bør ikke digte falske *Interiører*! En Bondestue, der ikke har de rigtige Størrelses- og Lysforhold, og hvor Møblerne er stillede paa forkerte Pladser, har liden eller ingen Museumsværdi. Derfor er det meget vanskeligt at indrette *Interiører* i nye Bygninger, og i al Almindelighed taget bør Smaamuseerne foretrække gamle Bygninger for nye, forudsat at de er tilsrækkeligt brandsikre, solide og tørre. Publikum lader sig let-

tere lokke til en god gammel Bygning og foretrækker utvivlsomt Interiørmuseer fremfor historisk ordnede Museer med Sager i Glasmontrer.

Men langt fra alle Sager kan indordnes i Interiører, og det almindelige og naturlige Ordningssystem for kulturhistoriske Samlinger, store eller smaa, er *den historiske Rækkefølge*. Det er saa alment erkendt, at det næppe behøver at nævnes. Snarere kan der være Anledning til at fremhæve, at selv den mest videnskabelige Museumsordning er noget af et Kunstværk, der kræver Skønhedssans, og at det ikke blot gælder at anbringe Sagerne paa den rigtige historiske Plads, men ogsaa smukt og virkningsfuldt. Et Museum maa ikke virke som et Magasin, og dets Lokaler maa ikke overfyldes. Bliver det ældre og større, burde det i Stedet for at stuve ligegyldige Sager sammen i Udstillingsværelserne, indrette sig et Magasinsrum, som vel at mærke heller ikke maa blive et Pulterkammer, eller ialfald kun et velholdt Pulterkammer i god Orden.

Museerne skal lære Folk at bruge Øjnene, men dette læres ikke i Skolerne, og selv i den bedst mulige Udstillingsorden kan de gamle Genstande ikke tale deres Sag helt paa egen Haand. *Forklaringer* er nødvendige. Overfor det brede Publikum vil det være allerbedst, at disse gives mundtlig, og under ganske smaa Forhold lader dette sig gøre, ikke mindst i Interiører, hvor en ældre Mand eller Kone fra Egnen kan fortælle Ungdommen om, hvorledes det var i deres unge Dage. Men jo større Forholdene bliver, desto vanskeligere bliver det at finde de rette Forevisere. Udenadlærte Opsynsmandslektier er uudholdelige for viderekomne Besøgende! Saa er skriftlige Forklaringer at foretrække. I historiske ordnede Samlinger kan de forholdsvis let gives ved Hjælp af korte, velskrevne Etiketter, der meddeler Oplysninger om de vigtigste Sager eller, naar det gælder mindre vigtige Sager, om hele Grupper. Sedlerne bør aldrig sidde paa selve Genstanden, men under den eller ved Siden af den, og de bør ikke dominere den; vel skal de kunne ses og læses, men de maa ikke virke for iøjnefaldende. Derfor kan Etiketter ogsaa kun anvendes meget sparsomt og forsigtigt i et Interiør, hvor de vil bryde

den gamle Stues Stemning. Hvis et Interiørmuseum ikke kan nøjes med den mundtlige Meddelelsesform, bør det hellere tilstræbe Udgivelsen af en trykt Vejleder.

Der hæfter ved trykte Vejledere den store Fejl, at de let forstyrrer de besøgende i at se paa selve Museumssagerne og trætter dem, fordi de tvinger dem til en besværlig Eftersøgning af Museumsnumre og lokker dem til at læse i Stedet for at bruge Øjnene paa anden Maade. Hele det lille Vejlederhæfte faar Folk dog næppe læst igennem under deres Museumsbesøg, og en Vejleder gør derfor kun virkelig Nytte, naar den er saaledes affattet, at den indbyder til Hjemmelæsning, efter at Museet er forladt. Uundværlig i større Museer kan den trykte Vejleder naturligvis ogsaa være nyttig i de mindre; men en Samling, der enten har stærk Tilvækst eller staar for en større Omordning, bør ikke ofre Penge paa en saadan Publikation, der kræver et fast og sikkert Grundlag, indre Orden og nøje Gennemarbejdelse af Samlingerne, kort sagt det meste af, hvad der er nævnt i det foregaaende.

Ikke mindst i disse Tider, hvor der hvert Aar stiftes nye Museer, turde det være nyttigt at indprænte, at enhver, der giver sig i Kast med Museumsopgaver, ikke blot skaber sig selv Glæder, men ogsaa Bekymringer. Man paatager sig et stort Arbejde og et tungt Ansvar, hvis man blot i nogen Grad vil løse de Forpligtelser, der følger med, og hvis man vil gøre sit bedste for at Museet bliver vel holdt og vel ordnet, saa at Sagerne kan bevares for Eftertiden, og tillige instruktivt og tiltalende, saa at de besøgende faar Lyst til at blive der længe og komme igen.

Chr. Axel Jensen.

NÅGOT OM HEMBYGDSRÖRELSE OCH BYGDEFORSKNING I SVERIGE.

Foredrag ved Dansk historisk Fællesforenings Møde i Rønne 29. Maj 1930.

I.

Hembygdkunskap, hembygdsforskning, hembygdsförening, hembygdkänsla, hembygdsvård — allt detta är för vårt språk så godt som nya ord. Jag tvivlar på att de användts vare sig i tal eller skrift före 1900-talet; i varje fall har det blott varit rent sporadiskt. Nu är det emellertid ord som är på allas läppar. Detta innebär naturligtvis ej att deras innebörd är något nytt. Känslan för hembygden har alltid funnits mer eller mindre medvetet, och kunskap, forskning och vård om hembygden likaledes. Det nya består däri, att det för breda lager av folket först nu blivit klart, att bästa sättet att lägga grunden till god kunskap är att taga till utgångspunkt det närmast liggande, som man lätt kan lära sig känna i grund, samt att vi i första hand står i ansvar för det som ligger oss närmast, vår egen hembygd.

Tidigare har initiativ till bygdernas utforskande och beskrivning utgått dels från regeringshåll, dels från enskilda personer. Jag kan här omnämna blott de märkeligaste av sådana initiativ, av vilka först måste nämnas *Gustaf II Adolfs berömda memorial* av den 20 maj 1630. I 15 olika paragrafer framhålls däri vad som bör samlas och undersökas: runstenar och andra runinskrifter samt sägner om dem, runstavar och kalendarier samt hur deras ägare använder dem och vilka som är särskilt skickliga i deras bruk, gamla lagböcker och skråstadgar mm dyl., allehanda krönikor och sägner om personer och orter m. m., allehanda gamla brev o. d., gamla penningar, uppgifter om de olika bygdernas näringsförhållanden och geografiska beskaffenhet, värdet av mark och lägenheter av olika slag i olika trakter efter de på olika orter använda måtten och räknesätten, all slags rågångar och gränsmärken såväl rikets som landskaps och häraders, malmstreck och gamla gruvor, gamla hushållsböcker, läkeråd och läkemedel, väderleksmärken, klädedräkter och husgeråd, ordförteckningar, ortnamn, folklynet i olika trakter. Memorialet skulle

tjänå riksens antiquarier och hävdesökare till ledning vid deras arbete, men att man även tänkte på hjälp från de olika bygderna, framgår av t. ex. ärkebiskop *Kenicius'* cirkulår av den 16 dec. 1628 till prästerskapet att bitråda Sveriges förste riksantikvarie, Johannes Bureus, i hans utforskande av bygderna. Gustaf Adolfs framsynta memorial ledde emellertid ej till några nämnvärda resultat, — det var alltför långt före sin egen tid. Och man bör kanske ej betrakta det såsom ett initiativ till egentlig hembygdsforskning. Det var snarare fråga om en i rikets intresse begärd undersökning av de särskilda bygderna än en bygdefolkets intresse för sin hemtrakt.

Detsamma kan sägas om de betydligt resultatrikare ansatser till bygdeundersökning som man under frihetstiden satte i gång. Med denna tids nyttighetssträvanden var det naturligt, att man ville söka reda på de olika bygdernas möjligheter i ekonomiskt hänseende. Man sände därför ut naturvetenskapsmannen *Carl von Linné* att utforska olika landsdelars resurser. Genom hans vakenhet och intresse även för det traditionella och det rent mänskliga i folkets liv har hans reseskildringar emellertid blivit något vida mer än blott en granskning av ekonomiska möjligheter, och han har klart uttalat önskvärldheten av att folkets tro och sed vetenskapligt undersöktes. Han har också säkerligen väsentligt bidragit till att intresset för landskapsbeskrivningar blev väckt.

Hembygds känslan kommer däremot tydligt till sin rätt hos privatpersoner. Vad är väl *Olaus Magnus'* skildring av de nordiska folkens liv annat än en av en glödande kärlek till hembygden framtvingad skrift, den nordiska hembygd som han för alltid såsom landsflyktig katolsk biskop hade måst överge: *Erik Dalbergs* ståtliga planschverk, »*Suecia antiqua et hodierna*«, har väl tillkommit på grund av Dalbergs önskan att visa, vad vi hade att bjuda på som jämförelse med vad han sett på sina vidsträckta resor i utlandet. Och *Olaus Rudbecks* storvulna »*Atlant*«, som höjer sig till en vidsynt skandinavism, har också framgått ur en önskan att framhålla den nordiska hembygden såsom icke blott jämgod med utan rent av förnämare än Europas övriga

länder. Samtliga dessa arbeten kan betecknas som hembygdsböcker fastän utan den trängre begränsning som egentligen ligger i ordet hembygd.

Bland personer som på eget initiativ inriktat sin forskarverksamhet på en trängre hembygd bör nämnas *Olof Broman*, vars märkeliga »Glysisvallur«, tydligt inspirerad av Rudbecks *Atland*, är en skildring av Helsingland i början av 1700-talet, sådant författaren under en mångsidig och intensiv verksamhet därstädes hade tillfälle att lära känna det. Likaså är *G. O. Hyllén-Cavalli* »Värend och Virdarne« en verklig hembygdsbok, till vilken dess författare gjort flitiga och kärleksfulla samlingar alltifrån sina studentår, och som han började sätta på papperet under svår sjukdom och hemlängtan i Brasilien, dit han sändts såsom Sveriges chargé d'affaires vid det kejsrerliga hovet. Åtskilliga andra namn skulle kunna nämnas på personer som gjort ett viktigt insamlingsarbete i äldre tid, men då de specialiserat sig på vissa bestämda ämnesgrupper, ser det ut som om det mindre vore bygdeintresse än sakintresse som inspirerat dem till deras arbete.

En egentlig hembygdsrörelse kan man ej tala om förrän efter 1800-talets mitt. Den tar då sin utgångspunkt i dels fornminnesstudiet, dels dialekt- och folkminnesforskningen. Den 1 okt. 1856 bildades på initiativ av *Nils Gabriel Djurklou* »Föreningen till samlande och ordnande av Nerikes folkspråk och fornminnen«. Med denna förening såsom mönster bildades under 1860-talet en hel rad liknande fornminnesföreningar för olika landskap. Från början hade de för sig uppställt ett ganska mångsidigt program inneslutande studiet av dialekt, folkets liv och traditioner, men i praktiken har de flesta mer och mer uteslutande kommit att ägna sig åt arkeologisk samlarverksamhet. Karakteristiskt för dessa föreningar är också, att de är inriktade på hela provinser, ej på trängre hembygder, och de har i regel en avgjord överklassprägel. De har ingenting med folkrörelse att göra, och vanligen har de övergått till att vara rena museiföreningar.

Den 5 okt. 1872 bildades i Upsala den första föreningen för

dialektforskning, *Västgöta landsmålsförening*, snart följd av en hel rad landsmålsföreningar för olika provinser. Dessa föreningar grundades vid universiteten av studenter, men de hade en påtaglig hembygdssyftning, i det de förenade studenter från ett och samma landskap om att insamla och studera hemprovinsens dialekter och folkminnen. Arbetet skedde delvis under vistelse i hembygden, men delvis också under samkväm i universitetsstaden. Från studentföreningarna spriddes intresset för deras arbete även till bygderna, där man ofta skaffade sig korrespondenter, som stundom utförde ett synnerligen omfattande och värdefullt arbete.

Först på 1900-talet börjar folket i bygderna arbeta för sammanslutning i bygdens intresse och s. k. *hembygdsföreningar*. De bygder som de representerar, är av mycket olika omfång. Ofta är det blott en bestämd ort eller en socken som föreningen representerar, men det kan också vara ett härad eller ett större område. Deras program är helt naturligt ganska lika de äldre fornminnesföreningarnas, men de plägar också innefatta hembygdsvård och lägger vanligen mera an på allmogekulturen. Sålunda försöker de i regel åstadkomma s. k. *bygdegårdar*, i det någon gammal bondgård eller prästgård konserveras för att innesluta de samlingar som föreningen lyckas åstadkomma och för att tjäna medlemmarna såsom samlingslokal. Vid hembygdsgården eller på andra lämpliga platser inom bygden samlas medlemmarna årligen till hembygdsfester. Här är det bygden själv som är det centrala, ej någon vetenskaplig specialitet såsom hos de gamla fornminnasföreningarna, och man söker att få samtliga medlemmar så aktivt intresserade som möjligt. De mindre socken- eller häradsföreningarna samarbetar mer och mer med varandra genom att sluta sig samman till *hembygdsförbund* för hela provinsen. På det sättet blir det lättare att få till stånd årsskrift gemensam för alla de särskilda föreningarna inom provinsförbundet.

Frågar man efter hembygdsrörelsens arbetssätt och resultat, måste svaret bli mycket olika för olika trakter. Det är nämligen klart att både arbetets inriktning och resultat är i hög grad be-

roende på lokala förhållanden och inte minst på den ledning som står till buds. Det gäller härvid icke blott vilka intressen de ledande personerna behärskas av utan också deras insikter på det arbetsområde de valt, deras förbindelser med fackmän och deras förmåga att få föreningsmedlemmarna med sig. Konkurrerande intressen kan på sina håll naturligtvis också bli övermäktiga och väsentligt minska hembygdsföreningarnas lifskraft och utvecklingsmöjligheter, så att de stundom tvingas att föra ett blott tynande liv.

Det som kanske mer än något annat stimulerar hembygdsintresset, är önskan att få till stånd en hembygdsgård: en gammal gård som är representativ för trakten konserveras antingen på sin ursprungliga plats eller flyttad till annan lämplig plats i bygden, och i den samlas gamla föremål av olika slag. Ofta är intresset för hembygdsgården så stort, att föreningen får både mark och gård och nödigt arbete gratis. Det kan emellertid också hända, att svårigheterna kan vara stora nog. Jag känner ett exempel: en hembygdsförening hade fått spaning på en gammal gård lämplig att konservera, och den borde fås för billigt pris, då den i alla fall måste rivas. Men de frikyrkliga i trakten hade fått veta vad som var å bane, samlade ihop pengar och köpte den för ett mycket högre pris än vad hembygdsföreningen kunde ge och lät sedan hugga virket till ved.

Hembygdsgårdarnas betydelse ligger i första rummet i deras starkt stimulerande och samlande inflytande på hembygdsintresset. Vidare är det naturligtvis av värde att här och var i landet få gammalgårdar tillvaratagna och konserverade, då det för våra större museer ju ej är möjligt att tillvarata mer än ett mycket ringa antal dels på grund av ekonomiska skäl, dels på grund av bristande utrymme. Man måste emellertid vara uppmärksam på att hembygds gårdarna lätt löper fara att förvanskas särskilt vid flyttning till ny plats; och i de fall då de blir överfyllda med föremål, förtryckes lätt själva meningen med gården, att ge en levande bild av äldre tiders bostadsförhållanden. Dessutom kan de föremål som där samlas ej alltid få den vård och uppställning som behövs för att göra samlingen till en instruktiv musei-

samling. En massa föremål som hopas utan uppgifter om härkomst, användning m. m. är av föga värde för kännedomen om bygden. I många hembygdsföreningar har emellertid samlingarna fått god skötsel med omsorgsfull katalogisering. Särskilt torde Dalarnes hembygdsförbund kunna nämnas såsom förebildligt. Man har där icke blott hembygdsgård med tillhörande samlingar i så godt som varje socken, men man försöker dessutom inventera bygdernas föremålsbestånd så godt sig göra låter och samlar sålunda värdefulla arkiv innehållande avbildningar och beskrivningar av äldre föremål i privatäge. Därigenom blir ägarna mera intresserade av och aktsamma om vad de har och skänker hellre till föreningen vad de eljes kanske skulle ha låtit förfaras eller säljas till uppköpare. Jämte inventeringsarkiv har man i Dalarne också stora samlingar av folkminnesuppteckningar och annat dylikt. Varje förening sänder en kopia av varje uppteckning eller fotografi til förbundets arkiv i Falun. Detta är en garanti för att ingenting skall gå förlorat och tillika en lättnad för forskningen, som i förbundsarkivet finner allt det tillgängliga stoffet. Förbundet ger ut en tidskrift, gemensam för alla de särskilda till förbundet anslutna föreningarna.

Dalarnes hembygdsförbund är det äldsta och har arbetat under ovanligt gynsamma förhållanden, i det allmogekulturen där bevarats i sällspört ursprungligt skick. Även andra förbund som hunnit komma ordentligt i gång med sitt arbete, har hunnit göra stora samlingar såsom i Nerike, Norrland, Halland, Dalsland, m. fl. Inventeringsarbeten har på många håll underlättats genom att i samband med hembygdsfester utställningar av gamla allmogeföremål av olika slag anordnats. Sådana utställningar väcker alltid ett livligt intresse bland folket i bygderna, och det är därvid lätt att få fotografera och beskriva de utställda föremålen.

Samarbete med vetenskapliga institutioner har på många håll ledt till goda resultat. Ett för lekmannen så svårt studium som dialekt- och ortnamnforskning har i Dalarne kraftigt befordrats av hembygdsförbundet genom intim samverkan med Upsala landsmålsarkiv, som ställt skolade dialektforskare till förfogande. Hembygdsförbundet har i gengäld kunnat dels skaffa penninge-

medel, dels stå till tjänst med goda ordsmeddelare. Även vid folkminnessamlingen har samarbete rådt mellan hembygdsföreningar och fackmän, dels genom att kurser för upptecknare anordnats på olika platser, dels att goda sagesmän av bygdeföreningarna ställts till förfogande för de från centralsamlingarna utsända upptecknarna. Riksantikvarien och Statens historiska museum har i stor utsträckning hembygdsföreningarnas ledare till sina ombud och får genom dem rapporter om nya fynd, om skadegörelse på fornminnesmärken m. m., och hembygdsföreningarna lägger nu åtskilligt arbete på fornminnesinventering inom bygderna och på att återställa skadade fornminnesmärken i ursprungligt skick, resa kullfallna runstenar o. s. v. — Nordiska Museet har på liknande sätt samarbete med hembygdsföreningarna på allmogekulturens område, och en nyligen av amanuensen Sigfrid Svensson för Nordiska Museets räkning utgiven skildring av hembygdföreningar och hembygds museer, »Hembygdens arv«, visar vilket stort och värdefullt arbete som utförts av hembygdsföreningarna i Arthur Haselii anda.

Statsanslag har lämnats till en del hembygdsförbund av lotterimedel. Därvid har tillämpats regeln, att anslagen lämnas blott till förbunden, som sedan har att tillse i vad mån som de särskilda föreningarna kan bli delaktiga. För det mesta har det gällt rena museiändamål och konservering av fornminnen. Även frågan om konsulent hjälp har dock därvid varit åtminstone påtänkt.

II.

Viktiga delar av bygdeforskningen måste emellertid under alla förhållanden utföras av de vetenskapliga centralinstitutionerna. Det är där materialet måste sovras och bearbetas, och det är från dem som ledningen måste utgå. Jag skall här blott beröra den gren av bygdeforskningen som behandlar allmogen och dess kultur, och därvid ytterligare begränsa mig till Hyltén-Cavallius-Stiftelsen i Lund, dess tillkomst och arbetsätt.

Vid universiteten hade man tidigare uppmärksammat folkminnena endast i sammanhang med dialektstudierna. Utom insamling av ord och grammatiska iakttagelser hade man från

början också lagt an på insamling av sammanhängande texter, som i stor utsträckning kom att bestå av olika slag av folkdiktning samt anteckningar om tro, sed och arbetsliv. Behovet av instruktion i etnologiskt hänseende åt landsmålsupptecknare ledde till inrättande av en docentur i svensk folklivsforskning vid Upsala universitet år 1909. Följande år inrättades en docentur i nordisk och jämförande folkminnesforskning vid Lunds universitet, där ämnet 1912 blev examensämne.

På ansökan av stadsnotarien Nils Andersson och docenterna C. W. v. Sydow och T. Norlind beviljade 1913 års riksdag ett anslag på kronor 4500 till insamling av folkmusik och övriga folkminnen. Anslaget fördelades så att 2000 kr. anslogs till insamling av folkmusik, 1000 kr. till vardera av docenterna v. Sydow och Norlind för folkminnesuppteckning och 500 kr. till materialier. Musiksamlingen skulle tillfalla den kort förut bildade Folkmusikkommissionen och det övriga skulle tillfalla Lunds universitets folkminnesarkiv. Detta anslag förnyades år för år till och med 1919.

Vid Lunds universitets 250-års-jubileum 1918 gjordes en insamling för att åstadkomma en professur i folkminnesforskning till åminnelse av G. O. Hylltén-Cavallius, som föddes 1818. Då de insamlade medlen ej räckte för ändamålet, användes de i stället såsom fond för en »Gunnar Olof Hylltén-Cavallius' Stiftelse för svensk folkminnesforskning«. Fonden gav i årligt anslag omkr. 1500 kr., och på ansökan av professor Axel Kock m. fl. beviljade 1920 års riksdag ett årligt anslag på 9000 kr. på extra stat. Stiftelsen har sålunda en årlig budget på 10500 kr., vilken fördelats så, att föreståndaren fick i lön 4500 kr. och ett lika stort belopp användes till insamlingsstipendier, medan återstående 1500 kr. anslogs till arkivets värd och till materialier. Genom att föreståndaren till att börja med hade docentstipendium och efter stipendiets utgång — docent får ej innehåva docentstipendium mer än högst 7 år ett årligen beviljat anslag ur fonden för besparade docentstipendier, har han meddelat offentlig undervisning i folkminnesforskning i ungefär samma omfång som ordinarie professorer. Årligen har ett an-

tal studenter avlagt kandidatexamen i folkminnesforskning, och man har sålunda fått väll utbildade krafter för insamlingsarbetet. Dessutom har särskilda kurser för samlare årligen hållits. Utom universitetsundervisningen har föreståndaren hållit instruktionskurser och enstaka föredrag inom hembygdföreningar och vid folkhögskolor för att intressera folket i bygderna för att hjälpa till vid folkminneinsamlingen.

Den summa som avsågs för insamlingsverksamheten, fördelades i stipendier åt studenter och andra sökande, som anmält sig önska utföra insamlingsarbete. Till att börja med fick var och en sökande anmäla, vilken trakt han ville arbeta i, och vilket belopp han för ändamålet gjorde anspråk på. Vanligen gällde det att samla i sin egen hemsocken, och under sådana förhållanden kunde beloppen göras ganska små. Styrelsen prutade också vanligen ner dem så mycket som möjligt. Detta sätt att samla visade sig emellertid vara mindre givande än man kunde önska. Dels fanns det för många anledningar till distraktion i arbetet för dem som vistades i sitt eget hem, dels var beloppen för små för att resp. samlare skulle känna fullt ansvar: för så litet borde man inte vänta så mycket arbete. Dessutom inträffar ofta en del motigheter i början för en ovan samlare, då det inte alltid är så lätt att finna de lämpligaste sagesmännen eller komma till rätta med dem. Resultaten blev därför ofta magra nog. Vi har därför övergått till ett annat tillvägagångssätt. I stället för att låta stipendiaterna själva välja arbetsplats, har vi organiserat häradsundersökningar, och början gjordes med Albo härad i Kristianstads län, Frosta härad i Malmöhus län och Listers härad i Blekinge. I dessa härad placerades de tillgängliga arbetskrafterna under ledning av en tränad samlare. En i varje härad hade i uppdrag att göra gårdsundersökningar, varvid alla gamla gårdar uppmätes, beskrives och fotograferas. Varje sådan gårdsundersökning ger sålunda såsom resultat en serie ritningar: grundplan, detaljritningar m. m., fotografier av detaljer, intressantare bohag och redskap och av gården i sin helhet från olika håll, samt beskrivning med alla de upplysningar som kan anskaffas om gården. Den som verkställer dessa

uppmätningar och beskrivningar, samlar dessutom alla slags upplysningar om den materiella kulturen överhuvud, men han hinner knappast med något annat. Han har en medhjälpare med sig till hjälp vid uppmättningsarbetet, vilken också kan hjälpa till med uppteckningsarbetet. Där dessa så finner någon lämplig sagesman rörande folkminnen och allmogeliv i gammal tid, sändes sedan någon av de andra deltagarna i expeditionen dit för att fråga ut och göra uppteckningar. Ledaren av en sådan häradsundersökning har i regel motorcykel, vilket dels gör det möjligt att stanna i samma huvudkvarter längre tider, dels kan han oftare besöka de samlare som är förlagda till andra orter inom häradet och transportera dem till nya platser, där det finns mera att göra. Denna anordning gör det också möjligt för expeditionsdeltagarna att ofta träffas för att meddela varandra sina rön och överlägga om vad som närmast måste utföras.

En sådan häradsundersökning kräver emellertid helt andra kostnader än det tidigare arbetssättet. Medan tidigare samlare ej kunde få mer än 50 å 100 kr. i månaden, och detta dock måste anses tämligen tillräckligt, då de bodde i sina hem, måste en deltagare i en häradsundersökning ha allra minst 150 kr. i månaden, och ett så lågt belopp kan ej ges till andra än rena nybörjare. Deltagarna kan nämligen under inga omständigheter bringa ner levnadskostnaderna under 90 kr. i månaden, vartill kommer resor och andra utgifter under tiden. Ofta måste deltagarna emellertid bo på gästgivargårdar, och då blir kostnaderna betydligt större. Vi har därför måst sätta månadsanslaget för nybörjare till 200 kr., och de mera övade får 300 å 350 kr. Även detta är ringa anslag om man betänker, att renskrivningskostnaderna för det material som under en månad samlas, skulle gå till nästan hela anslagets storlek om det utfördes av en renskrivningsbyrå. Dessutom måste deltagarna, särskilt ledarna, utföra omfattande förarbeten, idet de måste gå genom de samlingar som tidigare gjorts inom häradet, för att man skall kunna bedöma vad som först och främst behöver göras där, och var man bör börja sitt arbete. Dubbelarbete måste ju om möjligt undvikas, och mindre viktiga undersökningar måste sättas efter

det som är viktigare. För att kunna utföra så pass omfattande undersökningar sökte Stiftelsen ett anslag av lotterimedel å kr. 30,000 att för häradsundersökningar förbrukas under tre år. Ansökan bifölls såtillvida som Stiftelsen år 1927 erhöll 19,500 kr. för ändamålet. Dessa medel tillika med Stiftelsens ordinarie medel har räckt för en fullständig undersökning av de tre nysnämnda häraderna, men dessutom har undersökningar påbörjats i flere andra härader, t. ex. i Vemmenhögs härad, där vi haft verksam hjälp av häradets fornminnesförening, som dels ordnat en utmärkt utställning av allmogeföremål, som vi sattes i tillfälle att fullständigt fotografera och beskriva, dels understött vårt arbete med penningemedel; i Villands och i Färs härad; i ett par småländska härad, där vi samarbetar med Kronobergs läns hembygdsförbund; på Öland; samt på en del andra orter i Skåne, där vi ej gått fram efter häradssynpunkter utan dels utfört rekognosceringsarbeten, dels undersökt fiskelägena. Denna utvidgning av arbetet har möjliggjorts genom nya lotterimedelsanslag.

Den här antydda organisationen av insamlingsarbetet har visat sig ha många fördelar. Redan den omständigheten att samlarna har ett bestämt mål sig föresatt: att systematiskt undersöka ett helt härad socken för socken, ger dem en helt annan ambition och energi än om de blott skulle samla vad de händelsevis kunde få på en plats där de i alla fall vistas. Att de arbetar i samlad trupp, så att de ständigt har kontakt med varandra och tillfälle att se hur arbetet skrider framåt, verkar ytterligare eggande på arbetsenergien på samma gång som det ger företaget mera anseende och förtroende hos bygdens folk, vilket också är viktigt. Samlarna instrueras också att först och främst söka vinna sina sagesmäns förtroende och vänskap och ej blott söka utnyttja dem. Det gäller ju ej blott att få reda på traditionen, så att säga nummer för nummer, utan också att få reda på den roll traditionsbärarna spelar inom befolkningen, traditionens liv i bygden.

Ett sätt att göra expeditionens medlemmar mera förtroliga med befolkningen och denna mera förstående för expeditionens

syfte är att börja med att anordna en liten hembygdskurs med instruktion i allmogeforskning. Ofta visar sig folket mistroget mot främlingar som kommer och frågar om allt möjligt, och tror att de där frågorna görs blott för att sen göra sig lustig över folkets enfald. Karakteristiskt i detta hänseende är Eva Wigströms brev till landsmålsföreningarna med begäran att de skulle upphöra att ha nöjessamkväm med berättelser och visor på landsmål, ty folket som hon samlade folkminnen hos, hade fått höra rykten om saken och ansåg att man gjorde narr av bönderna, och de ville inte gärna berätta något för henne, emedan de trodde att hon ämnade använda sina uppteckningar på liknande sätt. En hembygdskurs av antydt slag bryter emellertid hastigt isen och gör folket lättillgängligt. En sådan kurs gör det också lättare att finna de rätta sagesmännen och kanske förvärva dem till stadigvarande meddelare åt arkivet.

Att få goda bygdemeddelare för arkivets räkning, till vilka man kan vända sig med frågor i kvistiga fall, är ovärderligt. Det är emellertid nödvändigt att välja dem med stor omsorg, och man gör klokast att ej antaga andra än sådana som man personligen känner och vet sig kunna fullt lita på. Det är nämligen ej ovanligt, att personer erbjuder sig att sända in folkminnesuppteckningar för att förtjäna en slant då och då, men ofta visar det sig, att de kritiklöst sänder in uppgifter som ej alls hämtats från traktens egen tradition utan ur böcker och tidningar. Detta gör de kanske ej i bedrägligt syfte, utan de tror, att vad de läst i tryck är just det allra pålitligaste, och tror sig sålunda ge just vad vi önskar få. Andra släpper sin egen fantasi lös och diktar ihop vad de sänder in. En skribent som sände oss en del uppteckningar skrev om en annan person från samma bygd att han ingenting kunde få tag i »ty han hade inte förmågan att av minsta antydningar sluta sig till hur det hade varit«. Den förmågan hade skribenten själv i så hög grad att allt som han hade sändt oss var absolut värdelösa fantasier. Lika värdelösa som den sortens personer är såsom meddelare, lika värdefulla är de riktiga traditionsbärarna om man kan få fatt på dem, och om de har förmågan at skriva ner vad de har att bjuda

på. För att de skall få klart för sig vad man vill ha behövs det emellertid oftast en ganska grundlig personlig instruktion. Då de gamla ofta är styva i fingrarna och mycket ovana att föra pennan, får man emellertid ofta nöja sig med att själv fråga ut dem och skriva upp vad de har att meddela. Vi lägger ej an på att få så stort antal bygdemeddelare som möjligt, utan blott ett så stort antal, som vi kan väl kontrollera. Tyngdepunkten i samlingsarbetet får sålunda ej läggas på bygdemeddelare utan på skolade krafter.

En sak får jag emellertid ej underlåta att beröra: arkivarbetet. Då Stiftelsen grundades avsattes såsom redan nämnts 1500 kr. att användas till arkivets vård och till materialier. Summan visade sig snart vara alldeles för liten. Efter blott ett par år gick mer än 1500 kr. åt till enbart materialier, men för arkivets ordnande, katalogisering och registrering fanns intet över, under det samlingarna hastigt växte. Situationen räddades genom ett anslag av lotterimedel på 5000 kr. samt genom senare lotterianslag. Det var därigenom möjligt att anskaffa nödiga skåp för samlingarnas ordning och förvaring, och nödig arbetskraft till deras katalogisering och registrering. Samlingarna är nu ordnade efter accessionsnummer, och på varje accessionsnummer kommer endast vad som upptecknats av samme samlare i en bestämd socken, vanligen efter en och samme meddelare. I accessionskatalogen går det tämligen raskt att finna vad som finns från en viss trakt samt i stora drag vad som finns av vissa större folkminnesgrupper. Fullständigt topografiskt register har uppgjorts, liksom fullständigt meddelareregister. Ett systematiskt register, som i hög grad kommer att underlätta arbetet är under utarbetande, men kräver ytterligare ett år innan det kan bli färdigt. Ett väsentligt hinder för arbetet på arkivet har vållats av den dåliga lokal vi hittills haft, ett långsmalt rum under en trappa, där det enda fönstret sitter fyra meter över golvet, och där tillräckligt utrymme för förvaringsskåp och arbetsplatser ej kunnat åstadkommas. Från och med höstterminen 1931 får vi emellertid bättre utrymme och därmed också på flere sätt bättre arbetsmöjligheter. Den nya lokalen skall delas med Lunds lands-

målsarkiv, vilket kanske kan ge anledning till slitningar, men vi hoppas att den skall medföra ett värdefullt samarbete.

Ännu har ej vår svenska folkminnesfråga funnit sin definitiva lösning, men vi ser på framtiden med förtröstan om allt bättre arbetsmöjligheter.

C. W. von Sydow.

OVERSIGT OVER TOPOGRAFISK LITTERATUR. 1930.

Det hævdedes i forrige ars oversigt, at tidsskrifternes indhold oftest må betragtes som skitser og detailundersøgelser, der senere kan komme mere omfattende arbejder tilgode, medens det i bogform udkomne for det meste er fuldt færdige topografiske arbejder. Imidlertid må det ikke glemmes, at de sidste også kan blive af værdi for senere forskere, der behandler specielle emner, men for hvem kun ganske få og spredte oplysninger har værdi. Af den grund er *kildehenvisninger og udførlige registre* af den største vigtighed, ja egentlig kronen på hele arbejdet.

De fleste årbogsredaktioner er heldigvis kommet ind på at lade disse tekniske hjælpemidler udarbejde til de afsluttede bind, men endnu er der flere, der ikke synes at have opfattet betydningen heraf. Det må stå såvel redaktionerne som forfatterne af topografiske bøger klart, at der langt hellere må slås lidt af på enkelte dele af teksten, end at arbejdets totalværdi bliver ringere, fordi man ikke formår at orientere sig i det udgivne og finde frem til det, der har særlig værdi for den enkelte læser, som skulde høste nytte og erfaring af det udførte arbejde.

Det er glædeligt at se, at flere årbogsredaktioner ikke mere nøjes med de tilfældigt indkomne bidrag, men stiller sig selv og deres mere eller mindre tilfældige medarbejdere virkelige redaktionsopgaver. I denne retning er Ribe amt i øjeblikket i spidsen og godt på vej til at udvikle en systematik, som nok skal bære frugt. Resultatet af den i 1929 stillede opgave til løsning af hedeopdyrkningsens historie har allerede nu båret frugt og synes desuden at sætte sig spor i andre amter, og hertil kommer, at man i år har formået en kyndig mand til at give en oversigt over de vigtigste af de kilder til amtets historie, der findes i landsarkivet i Jylland, foruden at der bringes et supplement til de trykte kilder

og påbegyndes en fortegnelse over, hvad de lokale blade har indeholdt af lokalhistorisk-topografisk stof.

Der ligger heri en tydelig tilkendegivelse af, at redaktionen forstår, at *årbogens opgave foruden at bringe selve stoffet også må være vejledende og ansporende*. Og redaktionsopgaver er der nok af.

Blandt det, som håde redaktioner og selvstændige udgivere i stigende grad må have deres opmærksomhed henvendt på, er *illustrationsstoffet*. Vi skal kun få år tilbage i tiden, hvor det var komplet umuligt at finde forlæggere (redaktioner), der vilde befatte sig med billeder ud over det for teksten allermest nødvendige. Man undskyldte sig med, at klicheer var alt for dyre, og nægtes kan det heller ikke, at de betyder en fordyrelse. Men udviklingen lader sig ikke standse. Vi er i de senere år med den fremskredne billedteknik blevet vænnet til i lige så høj grad at »læse billeder« som at læse tekst, og et læsende publikum forlanger rent ud at få de historiske fremstillinger gjort levende gennem illustrationer.

Der er derfor grund til allerede nu at råbe vagt i gevær over for dette nye stof, ikke så meget over for dets anvendelse, men over for dets valg og dets bonitet. Af hvor stor vigtighed dette stof nu er, kan bedst ses af, at der ved store værkers udgivelse ligefrem ansættes en billedredaktør, der udelukkende har til opgave at fremskaffe det til den leverede tekst nødvendige billedmateriale, et ofte meget besværligt men altid lønnende arbejde, når det udføres med smag og omtanke.

Denne nye redaktionsopgave må årbøgerne ikke lade uanset! Tilfældigheder må ikke spille nogen rolle heri. Alt for ofte lader man sig her (og andetsteds) nøje med, hvad der allerede foreligger af let tilgængeligt stof. Der er billeder, som går i den grad igen i al historisk-topografisk litteratur, at det er lige ved at kvalme læserne. Som oftest er det magelighedshensyn, der gør sig gældende, og ofte står billederne i det slettest mulig forhold til teksten, så at mindre vigtige partier af denne er fuldt ud »illustreret«, medens det værdifulde står nøgent, til trods for at der kunde være fremskaffet endnu interessantere billedstof hertil ved en smule mere arbejde.

Netop på de topografiske områder er billederhvervelsen forholdsvis let og af stor værdi. For de ældre tiders områder findes der ofte et stort og aldrig benyttet stof, og hvad der ikke findes i offentlige samlinger og i ældre litteratur, som er blevet vanskelig tilgængelig, kan ofte findes i privateje, når der ledes omhyggeligt. Hvor det gælder om at tilvejebringe billeder af lokaliteter, landskaber o. s. v. fra nutiden (hvad der også kan have værdi)

behøver jeg neppe at minde om, at snart sagt hverandet menneske nutildags har fotografiapparat, og at man kan tage fortrinlige billeder selv med billige og små apparater.

Men det er ikke nok med, at billedstoffet foreligger. Derefter kommer den kritiske udsondring. Denne gælder i første plan at drage det mindst kendte og mest originale frem. Det er umuligt at give en almen vejledning herfor, thi bedømmelsen er afhængig af så mange omstændigheder. Først i andet plan tages der hensyn til selve billedets godhed og dets evne til at lade sig reproducere. Hellere et mindre godt billede af særlig oplysende art eller af stor sjældenhed end en skæbnesvanger udskydning af et vigtigt sujet, der aldrig senere lader sig forevige.

Til slut kommer selve reproduktionen. Det lader sig desværre ikke nægte, at teknikken, navnlig på vore provincielle reproduktionsanstalter, endnu lader en del tilbage at ønske. Dertil kommer, at selv en god kliché i bogtrykket kan give et dårligt resultat, enten fordi den ikke behandles med så stor nænsomhed, som er nødvendig, eller fordi trykkeriets maskiner ikke er så gode, som man kunde ønske dem. I hvert fald må redaktionerne ikke lade sig nøje med halvgodt arbejde, men blive ved med at kræve forbedring; thi her som så mange andre steder i livet gælder det, at den, der forlanger, får!

Samlet i en sum må det understreges, at *der bør vises den samme nænsomhed over for billedstoffet som over for teksten*, og lige så lidt som man optrykker allerede offentliggjorte afhandlinger, bør man genoptrykke billeder, hvor det ikke er absolut påkrævet!

Hvad årets historisk-topografiske høst angår, er det desværre nu som tidligere således, at alt for mange forfattere har tilbøjelighed til at ville slippe for let fra det. Alt for ofte arbejdes der ikke til bunds, skønt der i mange tilfælde ikke vilde kræves synderligt meget arbejde for at afrunde fremstillingen. Der tænkes her ikke så meget på den sproglige behandling, som på selve stoffets behandling. Der er ikke få, som synes alt for glade over det, de har nået, og som glemmer, at jo dybere der arbejdes ned i grunden, des mere kommer resultatet til at stå i klart relief. I glæden over fund af godt arkivalisk stof glemmes i de fleste tilfælde den trykte litteratur.

I den nedestående oversigt er fulgt de samme retningslinier som for det foregående år. Nogle forlag og forfattere har ikke ment at kunne stille bøgerne til rådighed, og i sådanne tilfælde nævnes arbejderne kun, medens en vurdering af dem ikke har været mulig. Dette er også tilfældet med mindre og mindre betydelige arbejder.

Chr. Heilskov: Om Oprettelsen af topografiske Museer (Forfatterens forlag, Gentofte). Den stærkt topografisk interesserede forfatter slår i denne piece kraftigt til lyd for oprettelsen af særlige topografiske museer landet over, f. eks. et for hvert amt. Indsamlingstanken er god og rigtig og vil sikkert få tilslutning fra vide kredse, ikke mindst fra dem, der er knyttet sammen i historisk fællesforening; men når forfatteren sætter den i forbindelse med oprettelsen af helt nye museer, vækker det straks betænkelighed. Landet skulde ikke gerne drukne i museer, og vi er allerede lidt for langt ude i den retning. Man må være yderst forsigtig med at skabe en reaktion mod det, som i øjeblikket efter mange års trange kår er ved at underbygge sin stilling på et sundt og naturligt grundlag. En forøgelse af de allerede bestående museer på et så specielt område vil let skabe træthed både hos publikum og hos de bevilgende myndigheder og institutioner. Således som vore provinsmuseer nu har udviklet sig, falder opgaven med at indsamle topografisk billedstof naturligt på dem, og adskillige af dem er allerede godt i gang dermed. Noget andet er, at der vel nok inden for Dansk historisk fællesforening og Dansk kulturhistorisk museumsforening bør slås kraftigere til lyd for dette arbejde, ligesom der bør udarbejdes en vejledning for både indsamlingen og den tekniske udformning af sådanne samlinger. Skiftende udstillinger i museerne af materialet vil også være af god virkning. Pjecen er af stor interesse og kan varmt anbefales, ikke mindst dem, der kan ønske den brugt som diskussionsgrundlag i fællesforeningen.

Hugo Matthiessen: Hærvejen. En tusindaarig Vej fra Viborg til Danevirke. (Gyldendal). — Hugo Matthiessen kan med rette betegnes som en elsker af de danske færdselsveje og det liv, der rører sig på dem. Han elsker vandringen for dens egen skyld, og der er aldrig så øde en vejstrækning, at der jo for ham er meget at undersøge. På middelalderens veje spurgtes landets historie, og forfatteren, der er jyde, kan den kunst umiddelbart efter et goddag at kunne stille et spørgsmål. Møder han tilfældigvis ingen, bruger han sine øjne og bruger dem godt! Hans bøger bliver ikke til i studerekamret, de bliver oplevet ude i naturen, og han får altid gode svar, fordi han spørger så godt og ved, hvad han skal spørge om. Da han for få år siden med overlegen viden og artistisk kunnen skildrede de middelalderlige byers placering i landet og baggrunden for deres opståen og udvikling, drog han landet igennem ad de gamle handelsveje med læseren ved sin hånd; men han måtte rejse hastigt for at det rette — og tilstræbte — overblik kunde opnås. Fra gabet i Dannevirke drog han ad Studevejen mod Helligdomsbjerget, mod Viborg, og han

mærkede sig gravhøjene, broerne, fæstningsanlægene og kamppladserne. Hvor gerne havde han ikke taget mere med, hvor lokkede det ham ikke overalt med oplysninger om fortidens travle færden over heder, gennem skove, og han lovede sig selv at komme igen.

En pilgrimsvandring blev det! En vandring under førerskab og efter abbed Nicolaus' 800 år gamle anvisning på en 7 dagesrejse fra St. Kjelds skrin til Thyras vold, en pilgrimsfærd med mange andagter snart ved de små, længst glemte vejkapeller, snart på middelalderlige valpladser og snart foran vide udsyn »over hedernes fjerne blånen«. Hugo Matthiessen er her den ideelle fører. Vejen og dens omgivelser bliver levende, længst forsvundne skove gror frem, små kirkebyer rejser sig, hvor ellers kun et sparsomt græstæppe dækker gudshusets kampestensfundament, tørre sænkninger gennemstrømmes af leende åer, som tørner deres kraftoverskud mod møllernes hjul. Også mennesker møder man, småhære, der haster mod valpladserne, rejsende stormænd og udenvældske handelsfolk. Ja, vejen lever, hærvejen, alvejen, oksevejen!

Og hvis anmelderen forfalder til lidt lyrik, er det udelukkende forfatterens skyld. *Han* vilde sikkert ønske de nøgterne historiske oplysninger fremdraget, som bogen vrimler af, vilde ønske understreget den topografiske nyvinding, som hans arbejde er. Skønt nej! Han ved allerede på dette tidspunkt forlængst, at hans bog er blevet grebet med begærlighed af en trofast læsekreds, der stadig forøges, og han kender fuldtud den magt, man har over læserne, når man på een gang er historiker og digter.

Vilh. Lorenzen: Dansk Herregaardsarkitektur fra Baroktiden I. (Vilh. Priors forlag). Det foreliggende bind, der behandler den ældre barok fra ca. 1660—ca. 1730, er en arkitekturhistorisk oversigt på bredt grundlag, som for topografen har den værdi, at den vejleder i de tanker, der har gjort sig gældende ved herregårdenes anlæg i det givne eller valgte terrain eller ved overgangen fra et ældre anlæg til et i den nye mode, som for første gang brød fuldstændig med den gotik, der gennem hele renaissanceperioden stak hovedet frem herhjemme. Til disse bygninger knyttede sig jo desuden et haveanlæg i streng regelbunden stil, med hvis spor en topografisk forsker uvægerlig kommer til at beskæftige sig, hvis han inden for sit område støder på et af disse tidsprægede herregårdsanlæg. Det righoldige billedstof og de mange grundplaner har også sin store værdi.

Christian Elling: Palæer og Patricierhuse fra Rokokotiden (Gad). Hvad der er sagt om topografens forhold til Vilh. Lorenzens bog, gælder til en vis grad også dette arbejde af rent arki-

tekturhistorisk præg. Forfatteren har på få år skabt sig en position blandt vore få arkitekturhistorikere og gør i denne bog først og fremmest rede for de københavnske rokokopalæer, viser dernæst deres udløbere i købstæderne på øerne, for sluttelig at påvise en jysk »rokokobarok« i Nørrejylland, hvor hovedlinierne i rokokotidens bygninger oftest viser en konservativ fastholden af barokkens hovedelementer.

Det er nødvendigt at gøre opmærksom på *Dansk Naturfredning*, udgivet af foreningen af samme navn (Sølvgade 26, Kbh. K.). Det er umuligt at indføje alle de mange og spredte topografiske oplysninger, der forekommer i hefterne, i nedenstående topografiske stofinddeling; men der er ikke mindst i det aldeles fortrinlige billedstof adskillige impulser at hente for topograferne landet over, ligesom forståelsen af naturfredningsforeningens arbejde vil være af værdi for alle hjemstavnselskere og -dyrkere.

V. Wanscher: *Rosenborgs Historie 1606—1634* (Haase og Søn). Det smukke lille slot vil altid med rette påkalde opmærksomheden og ikke mindst, når der, som i dette arbejde, gøres omhyggeligt rede for et afsnit af dets historie, som ikke hidtil har fået en så grundig og kyndig behandling. Der findes i denne bog så mange nye oplysninger og iagttagelser fra slottets ældste tid, at man føler sig sikker på, at udviklingshistorien nu er så grundigt udredet, som det er muligt. Professoren peger først på »lysthuset af 1606«, der såvel ved forlængelse som forhøjelse blev til det Rosenborg af 1613, som man hidtil ikke har haft rigtig forståelse af. Dog kan det ikke nægtes, at der er medtaget så meget kendt stof på så udførlig måde, at man får en mistanke om, at det måtte til for at få en virkelig bog ud af det ikke særlig fyldige nye stof, der ikke kan karakteriseres som stort mere end en studie. Der havde intet været at sige til denne form, hvis der dermed var skabt en publikation, der kom det brede publikum i hænde, men i stedet for er der med understøttelse af Carlsbergfondet skabt en nærmest bibliofil bog, hvis indhold ikke rigtig formår at fylde et typografisk set så udsøgt arbejde. Selve bogens opbygning er fortræffelig, og til den almindelige fremstilling slutter sig et efter kapitlerne inddelt kildestof. I kapitlet »Benævnelserne og Benyttelsen af Rosenborgs Rum« savner man mærkeligt nok en del, der dog omtales i de gamle inventarer.

Bjørn Kornerup: *Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie II* (Gad). Af dette værk (se oversigten 1929) er udkommet anden og sidste del. Foruden præstehistorie og træk af det åndelige liv indeholder denne del spredt rundt om i kapitlerne en del af topografisk interesse, som ikke mindst får udtryk i de udførlige noter

og kildehenvisninger til de tidligere omtalte rent topografiske afsnit.

O. C. Nielsen: Bræddehytten (Nyt nordisk forlag). Et af de små, fordringsløse bidrag til hovedstadens topografi, som i de senere år er kommet fra denne hånd.

William Haste: Strandvejen. Dens Huse og Mennesker (Hagerup). Af en række avisartikler har forfatteren samlet en bog, der er illustreret med meget anskuelige tegninger af Franz Sëdivý. Om end det meste må karakteriseres som Døgnjournalistik, har bogen sin utvilsomme topografiske værdi. Hovedstadens fysiologi forandres så meget og så hurtigt, at selv de, der har interesse deri, har vanskeligt ved at følge de ændringer, der ikke fæstnes for øjet og sindet på en eller anden måde. Under disse omstændigheder vil en sådan samlet fremstilling af forholdene et bestemt år også få sin betydning for fremtidens topografiske studier, og når oplysningerne om ejerforhold o. l. tages med det nødvendige forbehold, har bogen sin berettigelse som led i bestræbelserne for at vække interessen og sansen for, hvorledes København udvikles og forandrer sig. Der var sikkert andre områder, hvor ideen lod sig udnytte, og blev der lagt mere vægt på den topografiske fremstilling, vilde værdien i almindelighed forøges og bogen få en større læsekreds.

Niels Maare: Frederiksberg Slot og dets Restaurering (I kommission hos August Bang, Vesterbrogade). Frederiksberg slot blev i 1896 berøvet ikke alene sine møbler, men hele sit faste inventar, så at praktisk talt kun det, der ikke kunde flyttes, de smukke stuklofter og — mærkeligt nok — de deri siddende plafonds, blev tilbage. Derefter overdroges slottet til militæretaten som officerskole. Først i 1928 opnåedes der en bevilling til en restaurering af slottets indre, som foretoges med virkelig pietetsfølelse af restaureringstankens ophavsmand, pjecens forfatter, ingeniørkaptajn Maare. For det, som denne restaurering kaldte frem af bidrag til slottets udsmykningshistorie, er der gjort rede i dette lille skrift, som med sit nydelige billedstof fremkalder ønsket om en endnu fyldigere redegørelse i bogform. Naturligvis samler interessen sig om kirken, det eneste rum, som det har været muligt at føre helt tilbage til sit oprindelige udseende; men også på andre felter yder restaureringsarbejderne fortrinlige bidrag til bygnings- og udsmykningsstil lige fra barok til empire. En lille indvending: det porthus, der kendes fra Thura, er neppe slottets ældste med vandbassinet øverst. Der er spor af, at dette har ligget slottet noget nærmere.

(Eiler Nystrøm): Drevons Beskrivelse af Dronninggaard 1786 (Gyldendal). Det foreliggende værk er en beskrivelse på fransk

af Frederik de Conincks ven oberst Henry Drevon, efter hvis planer og ideer det smukke lille »Næsseslot« rejstes af en københavnsk håndværker og placeredes i et omfattende og i høj grad tidspræget anlæg. Den rent topografiske beskrivelse — noget i retning af en »fører« — har navnlig sin værdi ved at være forfattet umiddelbart efter, at det hele var færdigt fra »arrangørernes« hånd. Den er ledsaget af samtidige tegninger af såvel bygningen som af de i parken anbragte monumenter, volièrer, badehus o. s. v. Desuden findes en hovedplan og et par detailplaner af hele anlæget. I bogens 2. del findes en række prospekter (vuer) af gården og de forskellige pastorale anlæg, der gjorde stedet så berømt. De er alle udført af professor Erik Poulsen i København, en enkelt efter Drevons originalskitse, de fleste andre efter professorens malerier i Moltkes palæ. Bogen er bekostet udgivet af et fond, som er stiftet af de Coninck-slægtens sidste mand her i landet, cand. theol. Alfred Good.

Rasmus Nielsen: Næstved Købstads Historie III, Kirkerne (Eget forlag).

Mester Jacob Madsens Visitatsbog (se oversigten for 1929). 2. hefte er udkommet, omfattende Bjerger herred og Hindsholm, Gudum herred og Sinds herred.

V. Woll: *Fra Kertemindes Fortid II* (M. P. Erichsen, Kerteminde).

P. Christensen: *Voergaard. Historisk-topografisk beskrevet* (I kommission hos H. F. Sigetty, Hjørring). På grundlag af optegnelser og materialesamlinger, som oprindeligt begyndtes af godsejer P. B. Scaveius, og som senere erhvervedes af Historisk samfund for Hjørring amt, har dette sidste formået forfatteren til en bearbejdelse af stoffet, der nu foreligger i et stateligt bind på ca. 200 sider i temmelig stort format. Forfatteren har lagt hovedvægten på gårdens anlægs- og bygningshistorie, hvortil der i forvejen forelå en række bidrag fra særlig kyndige forskere, men så spredt at man med glæde ser en samlet fremstilling af denne interessante renaissancegårds historie. Fremstillingen er jævn og letløbende, og selv om forfatteren kan siges at mangle det store vingesus, er der i hans samlende bearbejdelse af trykte og utrykte kilder en behagelig nøgternhed, der yderligere viser glimt af selvstændige meninger og iagttagelser. Hvad angår spørgsmålet om renaissancegårdens bygmester, mener han, at Filip Brandin fra Utrecht muligvis nok kan have leveret udkast og »patroner« til bygningen, men fremsætter yderligere den nye hypotese, at den fra Kronborg kendte Herman Stenhugger er den egentlige bygmester, da Brandin vides at have været optaget andetsteds i disse år. Der findes desuden en kortere beskrivelse af godsets adels-

gårde Rugtved, Dybvad m. fl. samt af Voer og Albæk kirker. Storskoven burde have været fyldigere behandlet, selv om den nu er frasolgt godset. Bidragene til godsets øvrige topografi er temmelig sparsomme, men da der findes materialesamlinger til den egentlige godshistorie, kan man jo håbe, at denne senere vil blive udgivet, og at det historisk-topografiske materiale deri vil få en mere indgående behandling. Billedstoffet er velvalgt, men allerede benyttet i andre arbejder om gården. Det kommer dog ikke til sin fulde ret, da bogen er dårligt trykt.

Chr. Søndergaard: Flade Sogns Historie (I kommission hos H. Hansen, Nykøbing Mors). Denne lille bog er en række ved en sammenfattende indledning forbunden artikler, som af topografisk stof omfatter herregården Mandrup, Flade kirke, lidt spredte oplysninger om præstegården, omtale af St. Margrethe kilden m. m. Den er som desværre adskillige andre sognebeskrivelser et bevis på, hvor lidt forfatteren har tanke for den topografiske (stedbeskrivende) idé. Den almene læser får intet andet indtryk af sognet, end at der findes de nævnte topografiske enheder og dertil et lille indtryk af jorderne, men derimod intet om dets kroer, møller, vandløb, broer, skove, bakker, moser o. s. v., hverken det forsvundne eller endnu tilbageblevne. Sognet er med andre ord *ikke* beskrevet, og det sammenfattende moment, der skal give forståelsen af det lille område gennem tiderne, mangler ganske.

Jeppe Aakjær: Fra Agermuld og Hedesand. — Konge, Adel og andre Sallinger (Gyldendal). Af Aakjærs studier fra hjemstavnen er i 1930 udkommet yderligere to bind. Om formen og værdien af disse studier må jeg henvise til omtalen af det første bind i oversigten fra 1929. De to sidste slutter sig i art og udformning ganske til dette og emnerne er landevejshistorie, tingsteder, kirker, gårde, skoler, skov og haver, hedeplantninger, skelstene m. m. Et stort materiale er indsamlet på flittige arkivbesøg, men det er selvsagt ikke let at få overblik over stoffet i disse spredte artikler, selv om et register hjælper en del. Værre er det, at kilderne og deres hjemsted ikke altid er anført. Stoffet har forfatteren behandlet på sin egen, ikke helt kedelige måde, der sætter det i et helt andet plan end det sædvanlige. Det er blevet en topografisk folkelæsning, der vil interessere også dem, der slet ikke kender til eller har egentlig interesse i disse egne. Tillod pladsen det blot, vilde jeg citere, hvorledes han beretter om Dølby kirketårns fald den 5. juni 1750 (Fra Agermuld, pag. 21). Nej, læs hellere det hele selv!

H. P. Hansen: Kultur- og Sprog minder fra Midtjylland (Gyldendal). Denne bog af udpræget folkløstisk indhold, skrevet

med et herligt, jysk lune, indeholder en del topografisk stof i kapitlerne »Af Herning Sogns Fortid«, »Lund Marked« og »Hamborg i Rind«.

Den lille morsomme *Ringkøbing Aarbog 1929—30* er som sædvanlig udsendt af Bollerups boghandel (se oversigten 1929). Den indledes med et interview af museumsdirektør Klokke om Ringkøbing i »gamle Dage« og indeholder den sædvanlige oversigt over årets begivenheder samt nydelige tegninger af gader og gårde af tegneren Peter Holm.

Georg Bruun: Halvtreds Aar. Blade af Kolding Latin- og Realskoles og Kolding højere Almenskoles Historie 1880—1930. (Schæffers forlag, Kolding). Rektor Bruun har med denne bog sluttet rækken af de bind, hvori han har skildret Kolding lærde skoles historie, idet han desværre ikke mener at kunne behandle det endnu manglende tidsrum 1726—1800. Hvor dygtigt end de tidligere bøger er skrevet, kan det ikke nægtes, at det foreliggende bind i langt højere grad er skrevet med hjertet. Der er her skabt et menneskeligt dokument, der formår at rive selv de læsere med, der ikke er »part i sagen«, d. v. s. gammel elev i skolen. Tidsbilledet, der her er givet, vil have værdi i fremtiden så vist som det skildrer en brydningstid, hvis indsats endnu ikke helt kan måles. Det er interessant at følge denne landets første *kommunale* lærde skole gennem dens første trange år, og det er morsomt at se, hvorledes den svage tråd tilbage til »dronning Dorotheas skolehus« trods alt er blevet bevaret, et vidnesbyrd om traditionens og historiens magt over menneskesindet.

Hans Duborg og P. Nygaard: Bidrag til Jernved Sogns Historie (Historisk Udvalg for Jernved Sogn pr. Gredstedbro). Som fortsættelse af de bidrag til sognets historie, som i 1921 udsendtes af »flere Jernvedboere«, er udkommet et 2. halvbind. Det er glædeligt at se, at der inden for et sogn hersker så stor interesse for dets historie gennem tiderne, at snart sagt hele sognet arbejder med på en udgivelse af bidrag dertil, enten det nu er med penge eller med studier, og en del gode oplysninger er der også kommet frem, hvoraf enkelte også vil have interesse ud over sognets grænser. Mere end »bidrag« er det naturligvis ikke, og mangel på register gør det vanskeligt at orientere sig i det udkomne; men forhåbentlig fortsættes indsamlingen, og så må man håbe, at der vil vise sig en mand med den rigtig topografiske sans, der kan samarbejde det hele i en letløbende fremstilling af sognets historie.

H. Schlaikier: Aabenraa Søfarts Historie (Udgivet af Aabenraa museum). Det er mærkværdigt, at vort havomkransede land, hvis beboere fra alders tid har »plasket husvant til søs«, ikke

allerede forlængst har set en sværm af bidrag til søfartens historie, som dog har haft så omfattende betydning for levesættet i store dele af befolkningen. Måske vil de i de senere år fremkomne studier over vore landeveje også kalde på interessen for vandvejene, og givet er det, at der for de lokalhistoriske forskere ligger et stort og interessant stof og venter på sine dyrkere. En sådan monografi fra en af vore sønderjyske købstæder er den foreliggende bog, som er en oversættelse af kaptajn Schlaikiers »Apenrader Schiffarts Chronik«, hvortil oversætteren har knyttet gode og supplerende bidrag. Heller ikke denne bog er en samlet fremstilling af emnet, men en række artikler af meget broget indhold, isprængt kildestof, der gør tilegnelsen og overblikket vanskeligt. Der er mange gode og morsomme bidrag i bogen, og man har indtryk af, at forfatteren egentlig udmærket vilde have været i stand til ved en bearbejdelse af stoffet at have givet en virkelig fremstilling af byens maritime historie. Illustrationsstoffet er rigt og mangfoldigt med mange ypperlige gengivelser af de morsomme gamle malerier af sejlskibe, der endnu hænger rundt om på de forskellige rederkontorer i vore provinsbyer.

Hans Wählin: Boken om Skåne (Nordstedt och söner). I et overordentlig nydeligt — man må i samme åndedræt sige ægte svensk — udstyr foreligger her en bog af virkelig værdi for danske historisk-topografisk interesserede. Forfatteren erkender straks stoffets overordentlige rigdom og viser i sin behandling deraf en videnskabelig overlegenhed og en virkelig selvbeherskelse og resignation. Selv karakteriserer han sit arbejde som »skånsk fornminneskundskap«, hvad vi vel bedst på dansk kan »oversætte« med hjemstavnskildring; men medens det, vi hidtil har set trykt i Danmark af samme art, oftest har været sammenflikket af en hel række forfatters bidrag, står dette svenske arbejde helstøbt fra een forfatters hånd og får naturligvis derved en tiltalende homogenitet. Dernæst er det også yderst sjældent på dansk at se et helt landskab behandlet på denne måde, det kan næsten se ud, som om de danske forfattere interesserer sig mere for de snævrere områder og for at arbejde til bunds i specialiteterne; men denne hogs store succes i Sverige bør lære os, at det brede lag med særlig glæde griber det mere oversigtsmæssige, der ligger i et sådant arbejde. Det er dog ikke enhver givet at føre et sådant arbejde frem til sejr. Der fordres en alsidig viden, en overordentlig beherskelse af det historiske stof, en på en gang nøgtern og blændende fremstillingsform og en dyb kærlighed til emnet. Alt dette ejer Hans Wählin, og det kan tilføjes, at han har en let lyrisk form, der kan minde om Hugo Matthiessens. Det er ikke hensigten her at gå i detaljer med

bogens indhold, men den behandler et tidligere dansk landområde og har den nøjeste tilknytning til danske forhold, hvori forfatteren er særdeles vel funderet, og anmelderen tør trygt anbefale den til danske læsere, som deraf kan hente både belæring og glæde. Og måtte samtidig danske forlæggere af den lære, hvor tilsyneladende jævnt og dog elegant en bog af denne art kan udstyres!

Tidsskriftlitteraturen indeholder for året 1930 et temmelig rigt topografisk materiale.

Til det vægtigste hører *H. Zangenberg: Folkemuseets Landsundersøgelser af gamle Bønderbygninger* (Fra Nationalmuseets Arbejdsmark). Det er en redegørelse for det kendskab, der ved undersøgelserne er erhvervet til gammel byggeskik på landet. Oversigten er i sin form kort og knap, men giver en udmærket forståelse både af forskellen mellem de enkelte landsdeles byggesæt og af de forskellige konstruktioners ejendommeligheder. Ikke alene er der ved undersøgelserne opnået sikkerhed for, hvilke former, der er de ældste, men forfatteren er nået så vidt, at han nu formår at påvise virkelige oldtidstræk levende ned gennem tiderne. For udskuds- og højremshusene har han gjort nøje rede i en senere omtalt artikkel i »Skivebogen«. Man må håbe, at bevillingerne til disse undersøgelser i de kommende år må flyde noget rigeligere, så at forfatteren i endnu højere grad kan foretage sine studier, der overalt i befolkningen betragtes med velvilje. Der er heller ingen tvivl om, at det er i yderste øjeblik, at det sker.

Johannes Tholle har i et bidrag (i Meddelelser fra historisk-topografisk selskab for Gentofte kommune) skrevet om *Slotshaven ved Charlottenlund 1663—1926*. De almindelige historiske oplysninger til Gyldenlund-Charlottenlunds historie er alment kendt og er rundt om gentaget indtil trivialitet. Det er derfor glædeligt overraskende, når forfatteren nu har bragt noget nyt stof frem gennem sit havearkitektoniske bidrag. — Georg Galster har i »Møntfundet fra Kirkeværløse (Fra Nationalmuseets arbejdsmark) berettet om fundet af 307 hele og 31 halve penninge fra tiden før 1070 tæt ved anneksgården.

Inden for *Københavns* område har H. U. Ramsing (i Historiske meddelelser om København) gjort rede for en københavnsk ejendoms historie gennem 550 år. Det er glædeligt at se et sådant resultat af generalens årelange forberedende studier. Forfatteren har arvtaget og videreført Rosenkjærs jordbundsundersøgelser, og sammenknytter nu disse med undersøgelsen af de forskellige matrikelnumres historie, så at han nu begynder at bygge det gamle borgerlige København op fra grunden. Begyn-

delsen er gjort med matrikelnumrene 40, 27 og 28 i Strandkvarter, og det er en stolt tanke, at det er muligt at give så udtømmende oplysninger lige fra tiden før der rejstes bygninger her og til vore dage. Der medtages ikke blot de skiftende bygningsers udseende og indre forhold, men også beboernes og omgivelsernes historie, så at det hele bliver et snit gennem hovedstadens »intime historie«. Det eneste, der forringer beundringen for denne monografi, er følelsen af, at generalen egentlig er i stand til at gøre det samme for størsteparten af de virkelig gamle ejendomme i København — men så håber man jo også på, at de efterhånden vil følge efter.

Samme forfatter har (i samme tidsskrift) i afhandlingen »Christian IV's Mageskifter og Erhvervelser i Anledning af Ladegaardens Anlæg, samt hans Vej- og Vandarbejder« givet et fortrinligt overblik over de gennem overretssagfører Arne Sundbos detailstudier indvundne erfaringer med hensyn til Københavns nærmeste omegns topografi. — Johannes Tholle har skrevet om »Planteskolerne ved Frederiksberg slot og i Ledøje 1775—1852 samt deres betydning for havedyrkningens fremme«.

C. M. Smidt: *Søborg*. (Fra Nationalmuseets Arbejdsmark). Lige siden 1913 har arkitekt Smidt arbejdet med den arkæologiske undersøgelse af Søborg slots ruin og med restaurering af det fundne. Skønt arbejdet endnu ikke er fuldendt, er forfatteren dog i stand til at give en oversigt over det interessante borganlægs opståen og udvikling, ledsaget af fortrinligt oplysende skitser over anlæget og snit gennem de vigtigste linier deri. Medens historiske forskere ofte kun kan opbygge deres viden om topografiske områder ved arkivstudier, er arkæologen i stand til at kombinere disse med de erfaringer, han har gjort med spaden i hånden, og man kommer ikke langt ind i denne interessante redegørelse, før forfatteren med vægt slår fast, at Saxo har ret, når han kalder ærkebiskop Eskild borgens fader, thi dette viser både murstentypen og de fundne søjlebaser af granit. Han skildrer derefter de enkelte bygninger, og efterhånden gror borgen frem for læsernes øjne i nøje tilknytning til de historiske levn. Værdien af det fundne underbygges af arkitektens store viden fra undersøgelser andetsteds, og gennem det hele sporer man den stille glæde over de overraskende nye fund, som fra år til år er gjort og er gledet ind som led af det hele. Endelig kan arkæologen begynde at beskæftige sig med årsagerne til borgens anlæg. Hans blik falder på det nærliggende Gurre, lighedspunkter i anlægene findes, de historiske forhold tages til hjælp, og resultatet bliver, at ærkebispen ved hjælp

af det gamle tårn i Gurre sø og sit borganlæg ved Søborg sø har villet sikre sit kære Esrom kloster, som han havde anlagt ved Esromsøens nordlige bred. Det hele er en teknisk set fuldkommen, i sin form elegant akademisk studie, der får de årelange undersøgelser og studier til at synes en barneleg. Forhåbentlig kan den give adskillige læsere et begreb om begrænsningens kunst, der formår at fremstille 15 års studieresultater på lige så mange tryksider.

Fra *Roskilde* skriver Fanny Fang (Fra Københavns Amt) om Sukkerhuset — Liebes Gaard, hvori museet nu er blevet installeret. Den gamle gård i Olgade følges fra 1742. I 1763 indrettedes der sukkerrafinaderi deri ved ombygning af den søndre længe, der endnu står i 4 etagers højde. Hovedbygningen er i sin nuværende skikkelse fra 1800'ernes begyndelse. — I samme tidsskrift findes fra *Hedeboegnen* Ole Pedersens beretning om en hedebogård i gamle dage. Det er en udflyttergård fra *Gjerdrup* i Kirkerup sogn i tiden omkring 1855—70, og foruden livet heri skildres selve gårdens bygning og indretning (med grundplaner) og gives oplysninger om marknavne og moser. — Desuden har Hans Hansen skrevet om Balders brønd, en brønd sydvest for gadekæret i *Baldersbrønde*, som der nu værnes om.

Povl Hansen: Lammefjorden, dens Inddæmning og Tørlægelse, Opdyrkning og Bebyggelse (Fra Holbæk Amt). Efter at forskellige jyske amtssamfund er begyndt en systematisk historisk behandling af hedernes opdyrkning, har også andre fundet tilsvarende materiale. Povl Hansen har for sit arbejde fået fællesforeningens belønningspræmie, og der henvises til den dermed følgende bedømmelse. — Ved *Holbæk* er fundet de svage spor af et middelalderligt kapel, som Hugo Matthiessen har undersøgt og beskrevet. Det var et uventet bidrag til denne bys sparsomme middelalderlige historie, og kapellet kunde let være gået helt ud af minde, hvis ikke nutidens øjne var blevet åbnet for betydningen af, at sådanne svage spor bliver undersøgt.

Om *Slagelse* latinskole har Henny Glarbo (Sorø Amt) skrevet en lille afhandling, der viser, at kilderne til dens historie i den ældste tid desværre er lige så sparsomme og spredte, som for de fleste af landets øvrige lærde skoler; men frk. Glarbo har dog fundet en del nyt stof frem af arkivet og giver et billede af skolens indre liv samt oplysninger om lærerpersonalet fra rektor Nyholms tid i midten af 1700'erne.

Det er ganske morsomt at se, hvorledes specialstudier ud over de sædvanlige emner efterhånden får foden inden for i de historiske samfunds årbøger. Afdøde H. C. Holst havde kastet

sig over studiet af *Storebælt* og skrevet en afhandling derom (Sorø Amt). Han er heri kommet ind på de mere almindelige træk af færgeriets historie i Danmark og understreger, at det først var Christian II, der tog sig af de vejfarende ved landets mange passager over sunde, hælter og fjorde. Da postvæsenet oprettedes, knyttedes dette nærmere til færgeriet. Arbejdet er desværre en torso, idet forfatteren døde, før de mere betydningsfulde resultater nåedes, men måske kan dette brudstykke give en anden impulsen til at tage spørgsmålet op og knytte det sammen med de øvrige vigtigere færgesteders historie. Desværre mangler litteratur- og kildehenvisninger ganske. — I tilslutning til *Storebælts*-studierne havde hr. Holst udarbejdet et lille bidrag til *Sprogø*s historie, hvori han berettede om hollænderne på øen. Dette er knap så godt som det foregående.

August F. Schmidt har skrevet om sagn og tro om sten i *Præstø amt* (Præstø Amt), og H. C. Broholm har beskrevet den arkæologiske undersøgelse af nogle grave fra folkevandrings-tiden, der gjordes ved *Broskov* (Fra Nationalmuseets Arbejds-mark). Sådanne grave forekommer ret sjældent, og takket være anmeldelse af fundet, inden det blev forstyrret ved ukyndig indgriben, gav det et smukt resultat. I fundet var flere bronze-genstande af romersk oprindelse.

Henrik Larsen har afsluttet sin afhandling om fællesskabet på *Lolland-Falster* (Årbog for Lolland-Falster), og sammesteds har August F. Schmidt skrevet om sagn og tro knyttet til sten, på de to øer. — I anledning af den under nationalmuseets ledelse gennemførte istandsættelse af inventaret i Kippinge kirke har den unge maler N. J. Termansen, som har deltaget i arbejdet, i årbogen skrevet om valfartskirkens rige udstyr, som bortset fra to kruisefikser og resten af en Mariatavle stammer fra 17. århundrede. Til artiklen er knyttet et stort og godt billedmateriale. — Laurits Suhr: Af landsbyen *Kaløs* historie, er nærmest et tidsbillede hentet fra birketingsprotokollen. I Fra Nationalmuseets arbejds-mark har M. Mackeprang skrevet om et sølvfund i *Errindlev* præstegård tæt øst for Rødby.

Fra *Fyn* findes en beretning om anlæget af den sydfynske jernbane, hentet fra en selvbiografi af ingeniør Søren Dyhr (Odense og Assens amter). I samme årbog findes en topografisk udredning for *Kerteminde* sognekirke af V. Woll. Der findes gengivet et interessant gammelt billede fra 1825, og inventaret er meget nøje beskrevet. I kirken er ophængt en kårde og et par rytterstøvler, som af traditionen tilskrives en dansk officer, der skulde være faldet den 31. oktober 1659. Så vidt det ikke særlig

gode fotografi af genstandene oplyser, synes kården ikke at være ældre end 1680, og også støvlerne synes nærmere ved år 1700. — C. J. A. Carlsen-Skiødt: Nogle historiske oplysninger om *Dreslette* sogn, giver nogle spredte bidrag til sognets topografi. Byerne nævnes, og forfatteren søger at forklare deres navne. Således som det er anlagt vilde såvel et sognekort som nogle bykort med gårdenes placering have været på sin plads. Tidligere skove i sognet er opregnet, men deres historie, udstrækning o. l. er ikke eftersøgt. Derimod er der gjort rede for kirkens, præstegårdens og de større gårdes historie, og oldtidsmindesmærkene er gennemgået med anførelse af, hvilke der er sløjfede. Billedstoffet er ganske anseligt og indeholder flere værdifulde ting (de gamle gårde, der jo altid står i fare for at forsvinde, gamle tegninger af præstegården samt af kirken før ombygningen 1785 m. m.), men flere fotografier er for dårlige og burde have været erstattet af andre med samme motiv.

L. P. Fabricius har skrevet om *Gislev* kirke (Svendborg amt). Om end småfejl og misforståelser ikke helt er undgået, foreligger der her usædvanlig gode bygningsundersøgelser, som forfatteren, der forstår at iagttage, og som er en habil tegner, har gjort levende ved en række tegninger, hvoraf navnlig en rekonstruktion af den gamle kirke på den nyes plan er særdeles oplysende. — Albert Thomsen har i samme tidsskrift i artiklen »Ryttergodsbonder« fortsat sin skildring af *Avnslev* og *Bovense* sognes historie. Gennemgangen af rytternes fordeling til gårdene giver udmærkede oplysninger om de to sognes udseende og tilstand i slutningen af 1600'erne. Adskillige glemte stednavne er fundet frem, og ganske interessant er oplysningen om, at der undertiden byggedes hus »på gaden« til den gifte rytter.

Fra *Vendsyssel* foreligger en god studie (Jyske samlinger) af C. Klitgaard: En fortids vandvej, der viser, hvilken betydning Ryaa har spillet for Aalborgs handelsforbindelse ind i landet nord for Limfjorden på en tid, da godstransporterne ad landevejene var så besværlige på grund af disses slette tilstand. Af ren topografisk interesse berettes der om broerne over åen og om deres betydning, og endelig påvises den betydning, som de ved gårdene Bolsted, Stavad og Vredsted opståede oplagspladser for Aalborg-købmændenes varer havde i 1600'erne. Den lille fortrinligt gennemførte studie viser vej til et hidtil så godt som uopdyrket studieområde, som rimeligvis med held kan overføres på adskillige andre af vore åer, og som i forbindelse med beretninger om forskellige ladepladser og pakhusanlæg (Søren Knudsen har allerede skrevet om Snaptun) i vore fjorde kan være af

betydning for forståelsen af vor indenrigske vareomsætning. Lokalhistorikerne bør have deres opmærksomhed henvendt på disse emner.

H. Billeskov-Jansen har skrevet om Hellig kilde kapellet i *Rær* (Thisted amt), som han har haft held til at stedfæste og udgrave. Det er en nøgtern skildring af de mål og midler, han har valgt, og den lykkelige løsning er af den slags, der er særlig egnet til at vække det brede lags interesse for arkæologi og historie. Når en fra slægt til slægt overleveret beretning pludselig manifesterer sig som håndgribelig virkelighed, vil folk altid spidse øren og få følelsen af, at det er noget af deres eget, noget der kommer dem alle ved, der her er arbejdet for. — I Johan P. Hovmøllers skildring af jomfru Anne Sehested til *Sindbjerggaard* findes adskillige bidrag såvel til denne gårds historie og godsets afrunding ved mageskifter som til *Vejerslev* gårds. — S. C. Sortfeldts bidrag til *Kallerup* sogns historie vil senere blive fortsat. Han gennemgår heri marknavnene efter markbogen 1683 og efter udskiftningskortet 1796, men glemmer at prøve på at fastlægge dem og at berette om, hvorvidt de endnu benyttes. Et par gårdes historie er omtalt, og til kirkens historie er leveret nogle gode oplysninger efter gamle regnskaber. — J. C. Jacobsen skriver om *Aagaard* og dens ejere. Det er en meget fyldig gennemgang af herregårdens ældste historie, men det er for tidligt at udtale sig nærmere om den, eftersom den vil blive fortsat. Da der imidlertid ingen talhenvisninger findes til senere kommende kildeangivelser, vil disse sikkert komme til at mangle, hvilket er en stor fejl. En lidt pudsigt forveksling af Danske Magasin og Gads danske Magasin findes pag. 78, og de almindelige historiske begivenheder er ofte behandlet temmelig frit og ulogisk. Forfatteren bringer en hypotese for forløbet af bondeopstanden 1441 »som har sandsynlighedens præg«, men som i virkeligheden er en mærkelig blanding af kendsgerninger og formodninger. Det er også bedre at udelade ikke forståede latinske citater, end at gengive dem forkert (»quod absit« og »nepolis«). Det formodede venskab mellem Erik Nielsen til Aagaard og Niels Ebbesen til Nørreris skyldes nogle meget mærkelige følgeslutninger.

Hans Kjær beretter (Fra Nationalmuseets Arbejdsmærk) om en ny hustomt, der er fremdraget på oldtidsbopladsen ved *Ginderup*, som støtter og underbygger de iagttagelser, som forfatteren og professor Hatt i de senere år har gjort på dette interessante område. Langhuset med opholdsrum for både mennesker og dyr blev tidligt slået fast som jævnlige forekommende, og de nye minutøse undersøgelser af den ny tomt vil vække opmærk-

somhed, skønt de behandler sådanne tilsyneladende småting som en vidjeflettet dør med dørtrin, en alkove, husdyrenes båse m. m. Jo mere kendskabet hertil udbredes, des mere er befolkningens opmærksomhed vakt, og lignende hustomter er da også allerede konstateret i andre egne.

To veltjente lokalhistoriske forskere har skrevet om to forskellige sogne i Vesthimmerland)Fra Himmerland og Kjær Herreder), og har gjort det hver på sin måde. Alexander Rasmussens *Nørre Kongerslev* sogns beskrivelse og historie er præget af den gammeldags, mere studerekammeragtige metode. Behandlingen er foretaget på grundlag af dokumenter og savner i nogen grad arbejdet »i marken« til afrunding heraf. Gengivelsen inde i teksten af dokumenter virker, selv om sproget er ændret, afledende på den læge læser, og i synsforretningen af 1733 er tilmed den gamle skrivemåde bibeholdt ligesom i fæstebrevet fra 1724. — Chr. Heilskøvs: *Bælum* sogn gennem syv sekler, er en langt mere moderne studie, der virker umiddelbart tiltalende ved sine systematiske undersøgelser og sin bearbejdelse af stoffet, som er delt i 1) almindelig topografi med et tillæg om fortidsminderne og 2) almindelig historie. Den første ledsages af gode og oplysende kortskitser, der viser sognet i stenalderen og i nutiden. Skiftet 1455, der er trykt i sin helhed på gammel-dansk, er kaviar for den store hob og burde have været »oversat«, da de 99 p.ct. læsere vil springe det over. — L. Vesten har givet en beskrivelse af *Ajstrup* kirke i Kjær herred. Efter nogle bidrag til kirkens almindelige historie og økonomi følger en beskrivelse af det under nationalmuseets ledelse restaurerede inventar, ledsaget af billeder, hvoraf flere kunde have været bedre. Morsomt havde det været, om den fremdragne »Holckske tegning« var blevet gengivet.

En grav fra den romerske jernalder findes på flad mark ved *Sønderholm* i Hornum herred. Aalborg museum underrettes af ejeren, et par repræsentanter for museet foretager den første undersøgelse ved en lempelig afdækning og opmåling af det fundne, og da der viser sig at være mer endnu, underrettes nationalmuseet, hvis udsending konstaterer en oldtidsboplads med en hustomt, der svarer til Kraghedefundets. Beskrivelsen af dette, der er fremkommet (i *Fra Himmerland og Kjær herreder*) ved Chr. Jørgensen viser, at man nu forstår at gribe den slags undersøgelser an på en sund og naturlig måde ved den trinvis alarmering af sagkyndige, et princip, der bør følges overalt. Undersøgelsen vil blive fortsat, og det siger sig selv, at interessen på egnen er i stadig stigning. — Gudmund Hatt har (i *Dansk naturfred-*

ning) ganske kort omtalt digevoldsanlægene på *Vindblæshed* og hævdet, at de må opfattes som rester af oldtidsbymarker, hvor de har dannet skellet mellem de enkelte ejeres agre, og at nogle af dem må stamme fra den ældre jernalder. Den nærmere undersøgelse og redegørelse vil blive imødeset med spænding.

P. Bugge-Vegger har berettet om Ringlevad mølle i *Kousted* og *Rodsted* sogne (Fra Randers amt). Det er mest optryk af aktstykker med spredte oplysninger til møllens historie.

Om gammel byggeskik i *Himmerland* har H. Zangenberg skrevet i Skivebogen. Der er så meget mere grund til at gøre opmærksom på denne interessante afhandling, som den gemmer sig væk i Skivebogen, men vel snarest burde have fundet optagelse i Jyske samlinger, da den dog behandler et større område end Skivebogen repræsenterer og sætter byggeskikken i Himmerland i forbindelse med den fra andre jyske egne kendte. Himmerlands stærkt skiftende natur har nemlig, hvad byggemåden angår, opsuget ideer fra andre egne, hvis natur har vist samme præg. Forfatteren har tidligere i artikler om andre egne byggesat været inde på levn fra ældgamle danske og nordiske byggemetoder i de gårde, som er bevaret til vore dage, men han har sjældent været så lykkelig som her, hvor han i udskuds- og højremskonstruktionerne får en direkte forbindelse med de i de senere år fremdragne oldtidshuse i Ginderup, Tolstrup og andre steder. — Chr. M. Kroghs artikkel om herregården *Hegnet* i Nordsalling (Skivebogen) behandler mest dens ejerhistorie og strejfer kun i ny og næ ind over bygningshistorien, såvel den ældre som den nuværende Gaards. — Schütte og Bjerregaards artikkel om Ommerboer i samme tidsskrift indeholder gode billeder af forskellige gamle bindingsværksbygninger samt oplysninger om byggeskikken inden for det gamle *Ommersyssels* område.

M. Brandt: *Ørsløvkloster* (Fra Viborg amt). Forsøget på at udrede de stærkt ændrede rums anvendelse i klostertiden er alt for hypotetiske til at have nogen værdi. For dem, der ikke kender gården, yder det foreliggende arbejde meget lidt. — Som et supplement til C. M. Smidts arbejde om *Aunsbjerg* (Jyske samlinger 1929) har Hans Knudsen (Viborg amt) skrevet gårdens ejerhistorie med enkelte bidrag til dens topografi. — Samme forfatter har i Jyske samlinger skrevet om landsdommer Fr. Schinkel som godsejer på *Hald* med gode bidrag til gårdens historie i 1700'ernes sidste halvdel.

Johannes Tholle: Haver og Havebrug i *Ringkøbing Amt* (Handsyssel). Det kan ikke nægtes, at der i forfatterens mange »have-arbejder« bliver lidt fabriksmæssigt, set med den anmeld-

ders øjne, der skal gennemgå dem alle, og til tider synes forfatteren også at komme temmelig let fra det. Der er dog ingen tvivl om, at han har tilført topografisk forskning en ny gren af betydning og med mange gode oplysninger til de forskellige egne historie. Lidt søgt virker det, når han anfører de lange præmielister og lange citater fra trykte kilder i stedet for at give en reel bearbejdelse af stoffet.

Til *Aarhus* latinskoles historie yder rektor E. G. Taubers skildringer (*Aarhus stift*), som er kommenteret af Emanuel Sejr, en del bidrag. — I samme årbog har Edv. Egehjerg sluttet sin skildring af *Linaa* sogn i gamle dage, medens Sigurd Elkjær har udgivet biskop Peder Hygoms visitatsindberetninger for *Aarhus amt* for årene 1739—52. Udgivelsen er fortjenstfuld og indeholder ud over de personalhistoriske oplysninger også en del af topografisk værdi, f. eks. er heri omtalt *Horsens* latinskoles indvielse 1744, ^{3/11}, samt beretning om amtets skoler og deres tilstand.

Blandt H. Zangenbergs undersøgelser af gamle danske gårde er også et gammelt hus i *Ødis Bramdrup* (Fra *Vejle amt*), der giver forfatteren lejlighed til at udrede overgangen fra bindingsværk til grundmur. Desuden indeholdt huset et bidrag til ildstedets udviklingshistorie i et af dets ældre led, en udviklingsrække, der endnu ikke er undergået videnskabelig bearbejdelse. — Ligeledes i *Vejle amts* årbøger har Mogens Lebeck skrevet om *Taulov*, en sognehistorisk skitse med blade af *Fredericias* forhistorie. Artiklen er skrevet mere med henblik på de almindelige historiske forhold end på de topografiske, men der findes en del gode bidrag til *Høneborgs* historie. Forfatterens sprog og idéudviklinger er ikke beregnet på den læge læser, og meningen af det skrevne kan ofte være dunkel, ligesom der nu og da forefindes kendskab til historiske begivenheder, som ikke kan forudsættes hos de fleste årbogslæsere. — Om *Fredericia* museum, der nu er blevet indrettet i en gl. bygning, som tidligere stod på hjørnet af *Sjællandsgade* og *Vendersgade*, har H. Zachariassen gjort rede i årbogen. Beretningen er ledsaget af opmåling og beskrivelse af bygningen inden flytningen, og der er gjort rede for dens historie og dens ejere gennem tiden.

Peter K. Andersen har — stadig i *Vejle amts* årbøger — gennemgået inventaret i *Vejlby* kirke, som er blevet restaureret af ham under nationalmuseets tilsyn. Johannes Tholle beretter om havedyrkningen i *Vejle amt* omkring år 1900, medens Marius Hansen af *Søren Abildgaards* dagbøger har uddraget, hvad der vedrører amtet i 1771. Det meste stof angår kirkerne, hvori navn-

lig gravstenene har haft Abildgaards interesse. Artiklen er ledsaget af temmelig gode gengivelser af Abildgaards tegninger af disse gravstene. — Rasmus Mortensen har beskrevet opdyrkningsforsøgene på *Randbøl hede* i 1700'ernes sidste halvdel med bidrag til de tyske kolonisters historie og med tegninger af de bygninger, der opførtes til dem. — Til *Brande* sogns historie har T. Bundgaard Lassen givet oplysninger efter P. Larsens optegnelser, hvoraf kan nævnes en beskrivelse af vejene og deres tilstand for 100 år siden. — Fra *Bredsted* sogn findes nogle bidrag af J. Heltoft, der ligesom flere andre forfattere nævner jorderne, men ikke søger at fastlægge dem. — Til *Koldings* topografi yder I. O. Brandorff et interessant bidrag ved efter et gammelt gadebillede, der gengives, at gennemgå de enkelte bygninger derpå.

Af særlig interesse i Vejle amts årbøger — der, som det kan ses, myldrer med historisk-topografisk bidrag — er den artikel, som Rasmus Mortensen har skrevet om de nedbrudte kirker. Det er hidtil antaget, at nedlæggelsen af disse kirkesogne enten skyldtes overgangen mellem to slags byggesæt eller den sorte døds hærkning, der decimerede befolkningen. Den første antagelse forkaster forfatteren ved at hævde, at kirkerne praktisk talt alle var fra samme tid. Hvad den anden angår, kan teorien ikke helt forkastes; men forfatteren, der har drevet meget indgående studier over jernudvindingen i disse egne og som har fundet en mængde spor deraf i umiddelbar nærhed af kirkerne, fremsætter en ny teori, som det vil være interessant at se nærmere udviklet, således som han bebuder det. Han hævder, at befolkningstætheden i disse egne ikke er naturlig på baggrund af agerdyrkningen alene, men mener, at der har været jernudvindingscentraler her i oldtiden og den tidlige middelalder, og at den deraf opståede velstand har ført til bygning af kirker, som atter er blevet nedbrudt, da udvindingen måtte høre op. Den fremsatte teori er ganske interessant, og når forfatteren gennem mere indgående studier får slået slagterne fra, er det muligt, at luppen vil vise sig at være god og gedigen.

En del af artiklerne i »Fra Ribe amt« er orienterende og oversigtsmæssige. Som allerede berørt har Hans Knudsen meddelt de vigtigste kilder til *Ribe amts* historie i landsarkivet for Jylland. Det vil nok være nødvendigt at understrege ordet »landsarkivet« for at svage sjæle ikke skal tro, at der ikke findes andre både trykte og skrevne kilder. På det førstnævnte hjælper imidlertid Søren Alkjærsgs supplement til Heilskovs tidskriftindex og den særlig værdifulde fortegnelse over artikler af lokalhistorisk-topografisk art i de lokale blade (af N. M. Kro-

mann). — Henrik Larsens artikkel om fællesskabet i Ribe amt i det 17. århundrede er vel ikke topografi, men den behandler et emne, der kan danne grundlag for topografisk forskning i landdistrikterne, hvad enten det drejer sig om sogne- eller herredshistorier. Det hele er kun oversigtsmæssigt, men kan sikkert give impulser til videre undersøgelser i detaljer. — Det er lykkedes Victor Hermansen at paavise (Fra nationalmuseets arbejdsmark), at en pragtfuldt forgyldt sølvpokal i nationalmuseet, der måler c. 75 cm i højden, oprindeligt har tilhørt *Ribe* domkapitel, hvorpå den efter en retssag afleveredes i kunstkamret. — Om *Vardøhus'* ødelæggelse findes tre tidsangivelser: 1434, 1439 og 1534. Carl Lindberg Nielsen tager de tre årstal op til undersøgelse, og selv om et endeligt resultat ikke er nået, er diskussionen jo altid frugtbar. Når forfatteren forkaster 1534, fordi et dokument i 1530 nævner Vardøhus ladegårds mark, er dette ikke holdbart, da ladegård udmærket på den tid kan være blevet brugt som egennavn. Bedre er det naturligvis, at alle kilder sætter slotets ødelæggelse i forbindelse med en ødelæggelse af byen, der bevisligt ikke er blevet ødelagt i 1534.

Efter den af redaktionen af Ribe-årbogen i fjor udsendte opfordring til at skrive om hedernes opdyrkning, er der indkommet en række meddelelser. Det er sikkert heldigt, at en bearbejdelse af stoffet straks er opgivet til fordel for en optrykning af de indkomne bidrag i lidt redaktionelt ændret skikkelse. Bearbejdelsen kan altid komme senere og bør vel heller ikke indskrænkes til Ribe amts hedehistorie.

Fra 1500'erne og 1600'erne giver Thade Petersen en skildring af flere af sognene i *Sø herred* (Sønderjyske Aarbøger). Grundlaget herfor er dels præsteindberetninger på provstens opfordring (Sø gamle oplysninger fra landsognene er altid af interesse, og trykningen af dem, så at de bliver tilgængelige for alle, er af stor værdi), dels er det Ribe archediakonats jordebog for de vestjyske sogne, en særdeles omhyggelig og værdifuld udgivelse. — Johannes Tholle har skrevet om de sønderjyske havekolonier, der blev grundlaget for den senere kolonihavebevægelse, som forfatteren tidligere har været inde på. Dette nye blad til dens historie med en række aktmæssige oplysninger afrunder på en god måde studierne, som burde gøres til genstand for en samlet behandling. — I samme stil som den længere fremme omtalte Ringkøbing årbog har Thade Petersen givet en oversigt over årets begivenheder i Sønderjylland.

Otto Smith.

NY LITTERATUR OVER ALMUEKULTUR OG FOLKEMINDER 1930.

Det største Værk, dansk Folkemindelitteratur blev forøget med i 1930, var *S. Tvermose Thyregods Danmarks Sanglege* (Schönberg. 391 S. Ill.), der er udkommet som Nr. 38 i Foreningen Danmarks Folkeminders Skriftrække. Det er et særdeles fortjenstfuldt Arbejde, Tvermose Thyregod her har offentliggjort, men der ligger da også et helt Livs Indsamlingsarbejde og Forskning til Grund for det. I Slutningen af 1870'erne gjorde Thyregod som stor Dreng sin første Optegnelse af Sanglege. Det var Legen: »Skøn Jomfru hun drager det røde Guldbånd«. *Evald Tang Kristensen* var Skyld i denne Begyndelse. Han kom jo så ofte i Tvermose Thyregods Barndomshjem i Ans, hvor Digteren C. A. Thyregod var Lærer. Fængslende fortæller S. T. Th. i en længere Indledning om sit Arbejde med vore Sanglege gennem de mange År. Og Frugten af dette er altså den i enhver Henseende så fortrinlige Bog Danmarks Sanglege, der ikke alene vil være til stor Nytte for Folkeviseforskere og for Studiet af folkelig Musik- og Sangkunst, men som også vil være et ypperligt Hjælpe-middel for de Lege- og Gymnastikpædagoger, som er interesse-rede i at indøve hjemlige Lege og Sange blandt Børn og voksen Ungdom. I Danmarks Sanglege findes 164 forskellige Sang-lege, der hver især er indgående behandlet. Foruden en Legebeskrivelse er aftrykt en Hovedtekst af Sanglegens Ord — forsynet med Noder —, hvorefter følger Varianter, Ordforklaringer, Optegnelsernes Hjemsted, Legens Forekomst i fremmede Lande og meget andet. Legen »Skære Havre« findes således i 38 Optegnelser, hvoraf de 12 er trykte. Der er nedlagt et meget stort Arbejde i de videnskabelige Afsnit af Thyregods Værk, som ofte meddeler en Mængde kulturhistoriske Træk til Belysning af Legenes Historie. Det vil være vanskeligt at fremkomme med nye Op-lysninger af Vigtighed til Supplering af de tit ret omfangsrige Undersøgelser angående de enkelte Lege. Til den store Redegørelse for »Bro-Bro Brille« kan dog tilføjes, at *H. F. Feilberg* allerede i *Historisk Månedsskrift* 1887 har meddelt vigtige Enkeltheder om denne yndede Legs Udviklingshistorie. Helt ud-tømmende er Fortegnelsen over de danske Optegnelser ikke, hvad ikke er til at undres over, når man betænker deres Mængde. Fra Tidsskrifter som *Danske Folkemål*, *Fynsk Hjemstavn* og *Sønder-jydsk Månedsskrift* kunde have været hentet nogle Optegnelser.

Side 343 betegnes Salling Herred blot Salling. Tanken vil her rettes mod Jylland i Stedet for Fyn. Tvermose Thyregod (død ^{13/7} 1931) har imidlertid med Danmarks Sanglege frembragt et Værk, der vil bevare hans Navn i lange Tider.¹⁾

På Gads Forlag er udkommet tredje og fjerde Hefte af *Axel Otriks* og *Hans Ellekildes* Nordens Gudeverden. Dette Værk vil få en samlet Omtale ved Subskriptionens Afslutning.

Thorkild Gravlunds mest omfattende Værk: Herredsbogen (Aschehoug) er nu afsluttet med det i 1930 udkomne tredje Bind, der omhandler Sønderjylland og Øerne (Fynske Øgruppe, Lolland-Falster, Møen, Bornholm). Det smukt udstyrede Arbejdes sidste Bind læses med særlig Interesse, idet Gravlund deri skildrer hele det gamle historiske Sønderjylland fra Kongeåen til Ejderen (Barvid, Ellum og Isted Sysse). Man er Forfatteren taknemlig for det meget nye Stof, han har samlet, ikke mindst fra Angel, hvor *H.* og *P. Lassen* i Strukstrup har været hans bedste Hjælpere. De fortrinlige Herredskort og et udmærket Kort over Danevirke vil enhver Læser af Herredsbogen studere nøje. Gravlunds Redegørelse for Danevirkesagnene (som han også behandler i Dansk Bygd III 1930²⁾) er en behagelig praktisk Hjælp for andre, der også beskæftiger sig med Sydslesvigs Sagndigtning. Selvom man i Enkeltheder kan være uenig med Forfatteren og påvise, at dette eller hint Sagn ikke kan stå for en historisk Kritik el. Ign., så bør dette ikke afholde fra at yde Gravlund Hyldest og Tak for det vældige Arbejde, han har nedlagt i Herredsbogen, hvori vort Lands Historie søges forklaret ud fra Folkets egen Sagndigtning. Gravlund benytter Sagnene således som Folketraditionen har overleveret dem, — uden Reflekteren og uden Hensyn til metodisk Videnskab. Dette må nran erindre, når man kritisk vil bedømme Herredsbogen eller benytte den som Håndbog.

H. P. Hansen i Herning markerede sit 30 Års Jubilæum som Folkemindesamler med Udsendelsen af tre Bøger, der alle vedrører kulturhistoriske og personallistoriske Forhold i Herningegnen. Den første af hans Bøger i 1930 hedder Kultur- og Sprog minder fra Midtjylland (Gyldendal. 190 S. III.) og inde-

¹⁾ I Forbindelse med Danmarks Sanglege bør det nævnes, at *Frederik Knudsen* i Danske Studier 1930, 45 ff, 187 f har skrevet en Afhandling om *Idrætslegen* Patók. Det vilde sikkert glæde mange, om vi også fik et stort Værk om vore Idrætslege — og her er *Frederik Knudsen* jo Manden.

²⁾ Et Bidrag til Studiet af danske Bygder og dansk Folkekarakter er også givet af *Henrik Ussing* i den smukke Afhandling om Befolkningen mellem Horsens og Haderslev Fjorde (Dansk Udsyn 1930, 386 ff).

holder Afhandlinger om Herning Sogns Fortid, Stednavne i Herning Sogn, Degne i Rind-Herning gennem 300 År, Lund Marked, Bondesproget i Midt- og Vestjylland, Vore Folkenavne, Hamborg i Rind og Stine Rimmerhus. Det underholdende Værk, der ikke mindst har Bud til Filologerne, er et nye Vidnesbyrd om H. P. H.'s fortrinlige Evner til at samle Stof fra Folketraditionen. Det må være nok her særligt at pege på hans detaljirige Skildring af Lund Marked. Her viser Forfatteren, hvordan et sådant gammelt Marked kan gøres nærværende for Nutidslæsere. — Den anden af hans Bøger er den kulturhistoriske Biografi af Manden, der skabte Herning Museum: *Trøstrup fra Torsted* (Gyldendal. 143 S. Ill.). Da dette i enhver Henseende fornøjelige Værk hører ind under Personalhistorien, skal jeg afholde mig fra at komme nøjere ind på det her — og slutte med at anføre, at H. P. Hansen til Julen 1930 udsendte en fint udstyret lille Bog, betitlet: Degnens »Bud« samt andre artige og uartige Historier fra gamle Dage. Degnens »Bud« indeholder en Del Historier, der belyser Skoleforholdene i ældre Tid i midt- og vestjyske Egne. Adskillige Steder måtte Børnene trave en hel Mil til Skole, og til Præst havde de mange Steder to Mil at gå. De sølle Hededegne var til at ynke. Deres Løn var ussel, men ofte stod Kvalifikationerne da også i Forhold til Indtægterne, hvad Bogens Hovedhistorie morsomt vidner om. Degnens »Bud« giver os Oplysninger om Undervisningsvæsenets Tilstand i jyske Hedeegne i en Tid, der vel ikke er os fjern i År, men som i kulturel Henseende synes at tilhøre gamle Tider. — Det er en såre fortjenstfuld Virksomhed, H. P. Hansen har udført som Kulturhistoriker og Museumsmand i de svundne 30 År. Han var lige den rette Mand til at tage Arbejdet op efter Mænd som Trøstrup og E. Tang Kristensen. H. P. H.'s Forfatterskab har sin særlige Plads i vor kulturhistoriske Forskning, ikke alene fordi det er Hedeegnene, han har skrevet om, men også fordi han evner at skrive tiltrækkende om så prekære Emner som Kjæltringer og Kvaksalvere, Urenlighed og Grovædere, Dyrplagere og Brændevin, ja om meget værre Ting.

Torben Klintings nye Bog: *Fra Jyllands Vestkyst* (Viggo Nielsens Forlag, Nr. Nebel, 1930. 210 S.) indeholder en Mængde Træk om Kystboernes Liv og Tankegang og meddeler en Masse Enkeltheder om vestjyske Fiskeres Arbejde og Oplevelser, ikke alene på den hjemlige Strand Syd for Nymindegab, men også på fjerne Have, hvor danske Søfolk med Ære viser Danebrog. Klintings Bøger bærer Vidne om intimt Kendskab til Vesterhavsfiskerne, og han har i sin sidste Bog fremdraget en Del især

personallistoriske Oplysninger om de tapre Folk derude i Klitterne ved det buldrende Vesterhav.

Et andet omfangsrigt og fortrinligt Bidrag til Skildringen af danske Søfolk er givet af fhv. Købmand *O. Lund*, der i Historisk Årbog for Holbæk Amt 1929, 69—105 og 1930, 5—112 skildrer en 18 Måneders Rejse med Sejlskib til fremmede Havne for 70 År siden. Man får heri en Mængde at vide om de Forhold, hvorunder vore Søfolk forhen levede og virkede. — Lærer *Chr. Søndergaard* giver i sin Bog om Flade Sogn (1930) en Del Oplysninger om Fiskeriet fra Flade Strand (Thisted Bredning), medens undertegnede i Morsingboer i gamle Dage I har samlet de tilgængelige Oplysninger om Fiskerlivet rundt Mors og i Fiskernes Lommebog 1931, 88 ff. meddelt Træk fra Fiskerlivet på Mors, Fanø og Bornholm.

Til Skildringerne af vor Almuekultur i Landets forskellige Egne har Direktør *Arthur Fang* nu føjet sin Udgave af Bogholder *Ole Pedersens* Erindringer fra sit Barndomshjem Vejlegård (Kirkerup Sogn) ved Roskilde Fjord. Selvom vi her står overfor et Årbogsbidrag, bør det dog anføres sammen med Årets Høst af selvstændige Bøger; thi Skildringen af »En Hedebogaard i gamle Dage« (Kbhvns. Årb. 1930) er så omfattende, at den ligeså godt kunde have været udgivet i Bogform. *Ole Pedersens* Barndomsminder hidrører fra Tiden mellem 1854 og 1870. Som i Livet i Klokkergaarden, således er også her først og fremmest givet Oplysninger om alt vedrørende Forholdene i en Gård. Særlig kan fremhæves den udførlige Redegørelse for Vejlegårds Bygninger og for Biavl. Man får dog også tilstrækkeligt at vide om Årets og Livets Fester, Arbejdet ude og inde, Folkehold, Maden, Avlsredskaberne, Naturen, Forholdet mellem Borger og Bonde o. s. v. Bogholder *Pedersens* kulturhistoriske Selvskildring er underholdende Læsning, og Udgiverens Navn borger for, at Stoffet er velordnet og at ingen Enkeltheder mangler. Det er udmærket at få sådan en Gårdskildring fra Egnen Nord for Roskilde.

Det må ikke glemmes, at *Jørgen Banke* i Faglig Læsning Nr. 29 (Aug. Olsen, Hellerup, 1930. 31 S.) har givet en både instruktiv og morsom Fremstilling af en fynsk Bondegårds Historie og Drift fra Stavnshåndstiden til nu i Bogen: Topgaarden, Træk af Livet paa en fynsk Bondegaard før og nu. — Mange Bidrag til Midtsjællands Almuekultur og Bondehistorie er meddelt af *J. V. Christensen* i hans store Bog: Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie (Woels Forlag 1930. Ill. 273 S.), som er en Samling af kulturhistoriske Artikler, tidligere offentliggjort i

Ringsted Folketidende, — og i *Hans Duborgs* og *P. Nygaards* Jernved Sogns Historie II (1930. 264 S.) finder vi ligeledes talrige Oplysninger af Interesse for kulturhistorisk interesserede Læsere. Når denne Bog nævnes her, er det bl. a. for at gøre opmærksom på, at man finder meget indgående Oplysninger i den om Jernved Sogns Landbohistorie. Som Forbillede for Lokalhistorikere, der agter at skrive om deres respektive Sognes Landbrugsforeninger, Andelskasser, Forsikringsforeninger, sociale Forsorg, Engvandingselskaber, Husmandsbrug o. m. a., kan Duborgs og Nygaards Bog gøre ypperlig Tjeneste. Bogen er udgivet af Historisk Udvalg for Jernved Sogn. — Et Emne, der nok var værd at få belyst i Årbogsafhandlinger, er *Svineholdet* og *Svinehandelen* i gammel Tid i Landets forskellige Egne. Nu har Pastor *M. H. Nielsen* i Sønderjydske Månedsskrift 1930 (7. Årg.), 81 ff. skrevet en både letlæst og kyndig Afhandling om Svineholdet i Sønderjylland forhen.

— — —

Af særlige folkloristiske Undersøgelser er der fra 1930 nogle Stykker at nævne. Kredslæge *J. S. Møller* har i Danske Studier 1930, 97 ff. offentliggjort en kyndig og instruktiv Afhandling om *Sommer i By* i Danmark. Vi får Besked om den geografiske Udbredelse af Majtræ, Majstang, Majsten, Gadelamskikken, Pinsebryllup, Pinseboder, Danseringe m. v. — suppleret med et fortrinligt Kort —, ligesom Festens forskellige Udformning i Danmarks Egne beskrives. Det er et stort og særdeles tillokkende Emne, Kredslæge Møller her har givet sig i Kast med. I Djursland især har Sommer i By-Festen været holdt til vor Tid, og mange af Møllers Oplysninger stammer da også fra denne Halvø. Afhandlingen er forsynet med et stort Noteapparat. Man savner deri dog Henvisninger til *J. V. Nissen-Ramtsens* Afhandling i Saml. t. jysk Hist. og Top. 2. Rk. III, 124 f. og til *N. P. Bjerregaards* Sæd og Skik i Ommersyssel 1919, 27 ff., hvor der findes Oplysninger om Majvisen og Gadelamsskikken. — *J. S. Møller* berører flere Gange det Emne, som *Kai Uldall* har skrevet så udmærket om her i Fortid og Nutid VIII (Pinsebod, Dansering og Dansehøj).

Arkivar *Ellekilde* har i Sønderjydske Månedsskrift 1930, 177 ff. meddelt en Undersøgelse om *Balder og Rune* (både Mytologi og Leg), og i Frederiksborg Amts Årbog 1930, 169 ff. har han behandlet Sagnet om *Toves Tryllering* og *Kong Valdemars vilde Jagt*, medens Thisted Årb. 1930 meddeler hans Undersøgelse om *Guldskipet i Hjælpensbjærg*. Alle tre Afhandlinger vidner om deres Forfatters dybe Fortrolighed med de Emner, han behand-

ler og om hans Evne til på en underholdende Måde at give Lærerne ikke alene ny og original Viden, men også Kærlighed til vor Folkedigtning.

I Danske Studier 1930 har *Johs. Pedersen* meddelt en omhyggelig Undersøgelse af *Ordsprog* i Skolekomedierne. — Det er også et omfattende Arbejde, der ligger til Grund for nu afdøde *P. Storgaard Pedersens* Udgave af vestjyske Ordsprog i Hardsysels Årb. 1930, 113 ff. Ordsprogene er her ordnede alfabetisk, og der er grumme mange af dem.

Dr. *F. Ohrts* Afhandling om *Dragedukker* (Alrunetroen) i D. St. 1930, 63 ff., 186 f. er et nyt Bidrag til Oplysning om et af Folkemindeforskningens vanskeligste Gebeter. — Det er også ret specielle Spørgsmål, man belæres om i *Poul Haubergs* Stykke om *Ravnesten* og *Svalesten* (D. St. 1930), et Bidrag til Oplysning om Fuglene i Folkets Tro, ligesom man her endvidere hører noget om gammel Folkemedicin. Det er tillige et folkemedicinsk Emne, *C. Klitgaard* fremdrager i Saml. t. j. Hist. og Top. 4. Rk. VI, 426 ff. og i Jyllandsposten ²⁸/₄ 1931, idet han udfra vendsysselske Tingbøger fra det 17. Årh. meddeler Paralleler til den symbolske »Fødsel« ved Gennemkrybning af spaltede Træstammer m. v. Klitgaards Afhandlinger supplerer nu afdøde *Kr. Nyrops* Undersøgelse i Dania I om »Kludetræet«. Et af vore berømteste Kludetræer, det i Ganneskov ved Fakse, har Læge *J. P. Rasmussen* meddelt udførlige Oplysninger om i Præstø Årb. 1930, 59 ff. — Om Heksesager fra Kollund i Rind Sogn i 1720'erne skriver *N. Overgaard* i Hardss. Årb. 1930, 158 ff., og *F. Ohrt* har i en Undersøgelse om fynske Signemænd i *Frydendahls* Månedsskrift 1930, 2 ff., givet mange Oplysninger om særlig kloge Folk og deres Papirer, som Ohrt jo formår at tolke. — *Christine Reimer* har i Wisbechs Almanak 1929 skrevet om gamle Landboforhold, om Ølbrygning, Husflid, Klosterdamer m. v. — *Drømmebøger* og deres ret store Betydning for mange Mennesker har *J. Lund-Madsen* skrevet en fornøjelig Studie om i D. St. 1930. — *Sagn og Tro knyttet til Sten* er der ved undertegnede meddelt Oplysninger om i Præstø, Lolland-Falster og Ålborg Amts hist. Årb. 1930. Og *I. P. Kuhre* fortæller sammen med *Peter Thorsen* om den bekendte bornholmske Færnissten i det af *Elna Schöne* redigerede bornholmske Årsskrift Gamalt å nyt, 1930, 11 ff. — Morsøs berømteste *hellige Kilde*, St. Margrethe Kilde, er der skrevet et godt Bidrag om i *Chr. Søndergaards* smukke Bog: Flade Sogns Historie 1930, 92 ff. Balders Brønd i Baldersbrønde, hvortil der er knyttet Sagn, er nu af Baldersbrønde Bylav blevet restaureret og fredet, hvad der må glæde enhver, som har

Interesse for vore Sagnsteder. *Hans Hansen*, Baldersbrønde, har i Kbhvns. Årb. 1930, 129 ff. gjort Rede for Bylavets Bestræbelser for at istandsætte den Brønd, der efter *Gunnar Knudsens* Undersøgelser dog ikke har Navn efter Guden Balder.

Der fremdrages stadig nye *Landsbylove* og *Videbreve*. Viborg-Arkivets historisk interesserede Kustode *J. Carl Christensen* har fundet og udgivet i Vejle Årb. 1930, 79 ff. et Videbrev fra Sindbjærglund, indeholdende 57 Paragraffer (læst på Nørvang Herredsting 1748), medens hans Søn *Jens Hedegaard Christensen* i Saml. t. j. Hist. og Top. 4. Rk. VI, 459 ff. har udgivet et 74 Paragraffer stort Videbrev for Kolonierne på Alheden. Disse nyligt offentliggjorte Love vil fylde pænt i det fjerde Bind af *Vider og Vedtægter*, som *Poul Bjerge* har under Arbejde.

Om *Hedekolonister* handler også *Rasmus Mortensens* dygtige Afhandling i Vejle Årb. 1930, 161 ff. Her er det Statens Opdyrkningsforsøg af Randbøl Hede fra 1723 og fremefter, der skildres. Man får Besked om Kolonisternes Hytter, Køb af Hede til Kolonisterne, Kørsel af Tømmer, Indkvarteringen, Kolonigårdenes Bygninger m. v. Afhandlingen er illustreret.

Museumsinspektør *H. Zangenberg* har i Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1930, 39 ff. offentliggjort en gennemillustreret populær Afhandling om Folkemuseets Landsundersøgelser af *gamle Bønderbygninger*, og i Vejle Årb. 1930, 1 ff. har han skrevet instruktivt om et gammelt Landsbyhus i Ødis-Bramdrup. Udføreligt og kyndigt er også Zangenbergs Arbejde i Skivebogen 1930 om gammel Byggeskik i Himmerland. I samme Årbog 1930, 117 ff. har *N. P. Bjerregaard* skrevet kort, men godt om Byggeskikken i Ommersyssel, medens undertegnede i Morsø Årb. 1930, 51 ff. har givet en Beskrivelse af det nu nedrevne gamle Stuehus til Halkærgård i Dragstrup, ill. (jfr. Morsingboer i gamle Dage I 1930, 30—62: Byggeskik).

Om de gamle *Landsbyhaver* ved vi også nu god Besked, takket være *Johs. Tholles* store Flid. I 1930 har han fået frem udførlige Arbejder om ældre Tidens Haver og Havedyrkning, Havekolonier m. m. i historiske Årbøger fra Holbæk Amt (1927, 1930), Hardsyssel, Vejle Amt og Sønderjylland. Endvidere har han også i Hist. Medd. om København skrevet om Planteskolerne ved Frederiksberg Slot og i Ledøje 1775—1852 samt deres Betydning for Havedyrkningens Fremme. Mest almen Interesse har dog Tholles smukke Arbejde om *Humledyrkningens Historie* i Danmark (Tidsskrift for Landøkonomi 1930, 259—285). — *Poul Hansen*, Vallekilde, har også ydet et havehistorisk Bidrag, idet han i Holbæk Årb. 1929 har skrevet om Haven ved Vallekilde

Højskole. Historikeren *Jens Peter Jensen* i Høng har i samme Årbog skrevet om Høng Højskoles Have og om *Anders Jørgensen* som Havemand. — Skov- og Havebrug i de to sydmorslandske Sogne Ljørslev og Ørding har den flittige Lokalhistoriker *G. Th. Gravesen* givet en udførlig Skildring af i Morsø Årb. 1930, 106 ff. Underligt nok henviser Gravesen slet ikke til det grundlæggende Værk: Træplantningens Historie i Thisted Amt siden Aar 1800 (1911) af *C. B. V. Hansen*, hvori han dog vilde kunne have hentet gode Oplysninger til sin Afhandling, der burde have mange Sidestykker rundt i de historiske Amtsårbøger. — Det kan også nævnes, at *Carl E. Johnsen* i Sønderj. Årb. 1930, 50 ff. har skrevet om *Tobaksdyrkning* i Åbenrå i det 18. Århundrede, og at *Frode Lund* i Fynsk Hjemstavn 1930, 81 ff. har skildret den fynske *Humleavl* og *Humleprang*. I samme Månedsskrift har *M. Kristiansen* behandlet *Raps* og *Rapsdyrkning* (S. 50 ff), medens *Axel Lange* fortsætter sin grundige Gennemgang af *fynske Plantenavne* og Folkeminder om Planter. *Æblets Saga* har *Christine Reimer* fortalt i Fyns Tidende ^{27/12} 1930. — *Jørgen Olriks* smukt illustrerede Afhandling i Dansk Udsyn 1930, 119 ff. om *Kærestegaver i Karvesnit* læser man med udtelt Interesse. Det er de unge Karles Kunstflid på de danske Bøndergårde i gamle Dage, der er Genstand for Olriks kyndige lille Arbejde. — Om en anden Form for Hjemmeflid læser man i *Karen Rasmussens* Årbogsbidrag (Holbæk Årb. 1929, 63 ff.) om en gammel *Væverkone* og hendes sindrige Arbejde.

Helene Strange har i Lolland-Falsters Årb. 1930, 71 ff. givet en fortrinlig Skildring af den gamle falsterske *Højtidsdragt*, medens *Gudmund Schütte* og *N. P. Bjerregaard* i Skivebogen 1930 i deres Encyklopædi om Ommer Syssel har skrevet om Ommerboernes gamle *Folkedragter* og *Folkedanse*.

Den gamle Mindesamler *Kr. Søndergaard*, Ovtrup, har i Morsø Årb. 1930 udgivet sine Erindringer om *Markeder* i Nykøbing i gamle Dage, og *Karen Toxværd* meddeler i L.-F. Årb. 1930 karakteristiske Oplysninger om »Landevejsfolkene« i hendes falsterske Hjemegn: *Tiggere*, *vandrende Spillemænd* og slige Folk, der var til en Del Morskab i de stille Bondebyer.

I de historiske Amtsårbøger såvel som i Sønderjydsk Månedsskrift, Fynsk Hjemstavn og Danske Folkemål træffer man ofte på Folkemindebidrag taget i Ordets videste Betydning. Således har i Skivebogen *Christian Pedersen* offentliggjort Folkeminder fra Fjends Herred, Dr. *Schütte* beretter om gammelt Hedenskab i Ommer Syssel, medens i Sdj. Månedsskrift *Cl. Eskildsen* har udgivet en Række Sagn og Trosforestillinger (»Rester af vore For-

fædres hedenske Tro«); i samme Månedsskrift findes *Hans Andersens* Folkeminder fra Notmark Sogn, *Harald Flints* Folkeminder fra Daler, *J. Hansens* Uddrag af Rørkær Bys Grandebog. I Fynsk Hjemstavn læser man *Peter K. Olsens* Folkeminder fra Kertemindeegnen, *Rasmus Hansens* Sagn fra Vejstrup, *Chr. Nielsens* Fastelavnsgilder i Skamby Torup og Ugerslev o. s. v. I Vejle Årb. 1930, 185 ff. har *T. Bundgaard Lassen* udgivet *P. Lassens* Optegnelser om Brande Sogn. Her findes Sagn, Oplysninger om Sandflugt og Hedebrand, Vejforhold, Familiegilder o. 1850—70, Fester, Konfirmation o. s. fr. — Lærer *S. P. Molbæk* i Næs på Mors har haft den gode Idé at optegne og udgive (Morsø Årb. 1930), hvad den 93 årige Murer *Lars Pedersen* i Vester Assels har kunnet fortælle ham fra sit lange Livs Oplevelser. Der er gode Ting iblandt. — Om Galtrup Sogns Historie og Folkeminder er der i Morsø Folkeblad ^{10/5}—^{23/6} 1930 skrevet en Artikelrække, ligesom der også er fremkommet adskillige andre Artikler om gammelt morsingsk Folkeliv. Af disse skal blot nævnes *Kr. Søndergaards politiske Erindringer* (Skive Folkeblad 6. Jan. 1931), der udmærket supplerer det dygtige Stykke *politiske Lokalhistorie*, som stud. mag. *Holger Hansen* har leveret i Morsø Årb. 1930 (»Morsingboernes politiske Liv under Provisorierne«).

Da ikke alle Lokalhistorikere véd, hvor man lettest kan finde *Folkemindestof*, har jeg af den Grund skrevet *nogle Vejledninger*, hvori man får Besked om, hvor der i Dansk Folkemindesamling og i Litteraturen forefindes Optegnelser om Almuekultur og Folkeminder vedrørende dette eller hint Amt. Foreløbig er sådanne korte Oversigter offentliggjorte i de historiske Amtsårbøger for Århus, Vejle, Ribe, Sønderjylland, Fyn (i Fynsk Hjemstavn, ill) og Sorø Amter. Endvidere har jeg i Præstehistoriske Samlinger 4. Hefte 1930 og Folkeskolen ^{14/8} 1930 meddelt, hvor Folkemindesamlingens Bidrag til Præsternes, Degnenes, Kirkeforholdenes og Landsbyskolevæsenets Historie er at finde. I Danske Studier 1930, 90 ff. har jeg givet et Referat (suppleret med nogle litteraturhistoriske Oplysninger) af *Walter Andersens* store på tysk skrevne Eventyrundersøgelse om Abbeden og hans Kok. Dette internationale Eventyr er optegnet i Danmark i det 16. Århundredes første Halvdel og er det ældste optegnede Folkeeventyr i vort Land.

Der er endnu et Par Ting at nævne, som vedrører *Folkemindesamlingens Historie* og Folk, der på en eller anden Måde har haft Forbindelse med Folkeminderne. Således har Direktør *Richard Hove* i *Skovrups Tidsskrift* for dansk Folkeoplysning 1930, 402 ff. skrevet en smuk Biografi af Komponisten *A. P. Berggreen*,

der jo som bekendt havde stor Interesse for Folkemusik, men hvis Udtalelse om *E. Tang Kristensens* Melodisamling ikke har kunnet stå for en senere Tids Opfattelse. *Hans Ellekilde* har i Politikens Kronik ^{30/12} 1930 meddelt nye Bidrag til en Karakteristik af *Jeppe Aakjær* som Folkemindesamler. — *Edvard Brandes'* udmærkede Indsats i 1888 for, at *Evald Tang Kristensen* kunde få en fast Understøttelse på Finansloven, har undertegnede givet Oplysninger om i Fyns Venstreblad ^{17/10} 1930. Og i det omfattende Værk: Dansk Folkeopdragelse (Martins Forlag), red. af *A. Boje, Ernst J. Borup* og *Holger Rützebeck*, har *C. V. Otterstrøm* skrevet om dansk *Folkedans* som Opdragelsesmiddel, medens undertegnede har givet en Oversigt over Folkemindeindsamlingens, de historiske Amtssamfunds og Hjemstavnskursus'ernes Historie. Bogen udkommer også på engelsk og tysk.

August F. Schmidt.

FORENINGSMEDDELELSER.

Repræsentantmøde i København Lørdag den 30. Maj 1931.

Klokken 1 samledes Repræsentanterne i Rigsarkivets Foredragssal, som Rigsarkivaren velvilligst havde stillet til Raadighed. Følgende Repræsentanter var mødt:

For *Foreninger*: Direktør *Fang* (Københavns Amt); fhv. Adjunkt *Weilbach* (Frederiksborg Amt); Kredslæge *Møller* (Holbæk Amt og Kalundborg Museum); Akademikasserer, cand. mag. *L. F. la Cour* (Sorø Amt); Arkitekt *Tidemand Dal* (Præstø Amt); Amtsforvalter *Holck* (Laaland-Falster og Maribo Stiftsmuseum); Bibliothekar *Haugsted* (Aarhus Stift); Kommunelærer *Bjerregaard* (Skive); Gdr. *Alkærstig* (Ribe Amt); Museumsdirektør *Mackeprang* (Sønderjylland); Arkivar *H. Hjorth-Nielsen* (Personahistorisk Samfund samt Post- og Telegrafmuseet); stud. mag. *Kierkegaard* og stud. mag. *Jørgen Poulsen* (De Historiestuderende). — For *Museer*: Museumsinspektør *C. A. Jensen* (Nationalmuseets 2. Afdeling); Museumsinspektørerne *Uldall* og *Zanzenberg* (Dansk Folkemuseum); Kommunelærer *Albert Thomsen* (Holbæk Museum); Museumsinspektør *Klem* og Kaptajn *Kusk Jensen* (Handels- og Søfartsmuseet); Pakmester *Bahlstedt*

(Vordingborg Museum); Museumsinspektør *Johs. Olsen* (Svendborg Museum); Folketingsmand *Vanggaard* og Tandlæge *Friis* (Hjørring Museum); Museumsinspektør *Klokker* (Ringkøbing Museum); kgl. Bygningsinspektør *Norn* (Horsens Museum); Arkitekt *Zachariassen* (Fredericia Museum); Konsul *Ræder* (Museet paa Koldinghus); Kaptajn *Otto Smith* (Tøjhusmuseet). — For *Arkiver* og lignende Institutioner: Arkivar *Holger Hansen* (Landsarkivet for Sjælland m. m.); Arkivar *Grüner Nielsen* (Dansk Folkemindesamling); Professor *Fr. Dahl* (Stednavneudvalget); Viceinspektør *Grunnet Jepsen* (Varde Byraad). — Af *Styrelsen* foruden enkelte ovenfor nævnte: Professor *Knud Fabricius*; cand. mag. *Gunnar Knudsen*; Dr. phil. *Marius Kristensen*; Sognepræst *P. Severinsen* og Adjunkt *R. L. Balslev*.

Formanden bød Velkommen og omtalte derefter *Præmieringen af Aarbogsartikler*. Da adskillige af Aarbøgerne udkom ret sent paa Aaret eller først i Begyndelsen af det nye Aar, var det vanskeligt for Styrelsen at foretage Præmiering for det umiddelbart foregaaende Aar. Man havde derfor besluttet at undlade af præmiere i 1932 og først i 1933 foretage Præmiering af Artikler fra 1931-Aarbøgerne. Styrelsen havde i Aar gennemgaaet Aarbogsartikler for 1930 og besluttet gennem en Præmie at fremhæve en Artikel af Højskoleforstander *Povl Hansen* i Holbæk Amts Aarvog (Lammefjorden, dens Inddæmning og Tørlægning, Opdyrkelse og Bebyggelse).

Styrelsen udtaler om denne Artikel følgende:

Afhandlingen, der er delt i 38 Afsnit, indledes med en kortfattet Redegørelse for »den gamle Fjord« og skildrer dernæst, hvorledes Planerne om dens Inddæmning opstaa. Alle Forarbejderne gennemgaaes udførligt i kronologisk Rækkefølge, og paa samme Maade ser man Skridt for Skridt Planerne bringes til Udførelse, tekniske og økonomiske Vanskeligheder opstaa og overvindes, indtil selve Værket er fuldført, og den Tid oprinder, da Frugterne af det kan nydes, da Opdyrkningen og Bebyggelsen tager fat.

Forfatteren har paa en fortrinlig Maade vidst at benytte alle forhaandenværende Kilder, og hans Fremstilling er klar og overskuelig. Afhandlingen er helt igennem fast opbygget og vel disponeret, saaledes at alt, hvad der er væsentligt, kommer til sin Ret, medens der ikke afses uforholdsmæssig stor Plads til Behandling af mere periferiske Spørgsmaal. Der kunde dog være Grund til at anke over, at Indledningskapitlet om »den gamle Fjord« er for lidet gennemarbejdet i Forhold til den øvrige Del af Afhandlingen. Ikke desto mindre har Dansk historisk Fælles-

forening anset Afhandlingen for værdig til at komme i Betragtning ved Prisuddelingen.

Det er et Stykke dansk Landvinding i de sidste 50—60 Aar, der her for første Gang udførligt gøres Rede for. Ved at tilkende denne Afhandling Prisen har Foreningen tillige villet pege paa, at dette ogsaa er en Landvinding for Lokalhistorien; her ligger Opgaver, som fortjener at tages op, inden vi kommer Forholdene paa saa lang Afstand, at det bliver vanskeligt at udrede Enkelthederne. Her er et Omraade, hvor Studier i trykte Kilder og Arkivstof maa gaa Haand i Haand med Studier i Marken, og hvor ældre Folks Erindringer i mange Tilfælde vil være en vigtig Kilde, altsaa Opgaver, hvor Lokalhistorikeren har de bedste Muligheder for at kunne yde en værdifuld Indsats.

Om de gamle *Præstegaarde*, som havde været Genstand for Drøftelse paa Bornholmsmødet i Fjor, udtalte *Formanden*, at det var Styrelsens Hensigt at bringe Forslag om en systematisk Fotografering frem til Ministeriet og Carlsbergfonden.

Mackeprang oplyste, at Nationalmuseet tidligere havde søgt Ministeriet om en Bevilling til Opmaaling og Fotografering af Præstegaardene samt til at bevare enkelte værdifulde, f. Eks. en i hvert Provsti. Nationalmuseet ønskede meget Fællesforeningens Støtte i denne Sag.

Formanden meddelte dernæst, at Fællesforeningen af Aarhus Stifts historiske Forening var blevet indbudt til at holde *Aarsmødet for 1932* i Aarhus. Samfundet i Aarhus fejrer næste Aar sit 25 Aars Jubilæum, og der vil rimeligvis fra Mødet blive Udflugt til Udgravningerne af Øm Kloster, som er blevet foretaget ved Initiativ fra den historiske Forening i Aarhus Stift.

Det vedtoges enstemmigt at holde Aarsmødet for 1932 i Aarhus.

Endelig omtalte *Formanden* det forestaaende *Historikermøde i Finland*, hvor ogsaa Hjemstavnsforskningen vilde blive behandlet.

Kassereren fremlagde dernæst *Regnskabet* for 1930.

Paa Forespørgsel af *Ræder*, hvorfor Kontingentet fra Foreningerne var gaaet ned, oplyste *Kassereren*, at da Kontingentet var en vis Procent af Foreningernes Medlemskontingent, skyldtes det en Nedgang i Foreningernes Medlemstal.

Regnskabet godkendtes.

Foreningens *Tidsskrift* blev derefter drøftet. *Sekretæren* udtalte, at Tidsskriftets Opgaver stadig i første Række var at of-

fentliggøre vejledende Artikler, især af methodisk Art, samt Of-fentliggørelser fra Arkiv og Museum, og at det var væsentligt, at denne Linie fastholdtes. Omtalte, at man med det nye Bind vilde benytte bedre Papir, saa at Illustrationerne kunde blive bedre, hvad der maaske især havde Betydning nu, da den store Tilgang af Museer til Fællesforeningen kunde give Anledning til en større Mængde Museumstof i Tidsskriftet end tidligere. Med Hensyn til Anmeldelserne var Redaktionen mere og mere gaaet over til orienterende Oversigtsartikler i Forvisning om, at denne Form stemmede bedst med »Fortid og Nutid«s Plan og Opgaver.

Efter at denne Ordning nu havde bestaaet en Del Aar, ønskede Redaktionen at høre Repræsentanternes Mening og at spørge, om den var at foretrække frem for en mere indgaaende Omtale af enkelte Bøger, som selvfølgelig godt kunde anvendes i særlige Til-fælde over for meget betydningsfulde Værker.

Alkærsig ønskede Formen for Anmeldelserne bibeholdt; takkede især Otto Smith for hans Oversigter over topografisk Litteratur. Ønskede Oplysninger om Arkiverne og det Arbejde, der øves der.

Formanden: Redaktionen bør have sin Opmærksomhed hen-vendt paa Arkiver og give Meddelelser derfra.

Holger Hansen: I Statsarkiverne drejer det sig jo mest om fort-satte Afleveringer. Snarere kunde der være Grund til at omtale de private Arkiver, som kommer til Landsarkivet, men her er vi stærkt hemmet af Pladsmangel.

Mackeprang ønskede, at Redaktionen søgte Forbindelse med Kommissionen til Registrering af Privatarkiver samt med det kgl. Bibliothek for at faa at vide, hvad de der fik af Privatarkiver.

Hjorth-Nielsen havde opfattet det saadan, at Anmeldelserne skulde have en bestemt kritisk Farve. Iøvrigt maa Kritikken ofte rettes mod Aarbogsredaktionerne mere end mod Forfatteren.

Ræder: Anmeldelserne er noget af det bedste, vi har i Tids-skriftet.

C. A. Jensen: Kritikken skal ikke være nedslaaende. Man maa være Anmelderne taknemmelige for det store Arbejde, de gør.

Møller sluttede sig til Jensen. Ønskede større Leddeling i Ar-tiklerne.

Fang udtalte sin Tilfredshed med Tidsskriftet, især med An-meldelserne. De havde ogsaa Betydning for Folkebibliotekernes Anskaffelser.

Smith havde lagt Vægt paa at gøre sine Afhandlinger vejle-dende.

Fr. Dahl ønskede snarest den indgaaende Anmeldelse af sær-

lige Fagmænd. Kunde man ikke give en uddybende Anmeldelse af særlig betydningsfulde Værker.

Formanden: Vi har enkelte større Anmeldelser og forener alt-
saa til en vis Grad begge Systemer. Man bør lægge Vægt paa at
komponere Anmeldelsesoversigten til et samlet Hele. Hovedsagen
er dog, at intet Spørgsmaal undgaar Anmelderens Opmærk-
somhed.

Smith understregede, at Anmeldelserne ikke maatte opfattes
som redaktionelle, men som personlige.

Efter Kaffepausen gav *Alkærsig* nogle Meddelelser om Fund
af *Oldtidsjærn i Ribe Amt* (om dette se Artikler af Lærer Rasmus
Mortensen og Lærer *H. C. Frydendahl* i »Fra Ribe Amt« 1931).

Derefter talte *Hjorth-Nielsen* om Navnesagen:

Som i hvert Fald en Del af de tilstedeværende sikkert vil erindre,
holdt jeg paa Dansk historisk Fællesforenings Møde i Sorø 1913 et
lille Foredrag om nogle Virkninger af Navneloven af 22. April 1904.
I dette Foredrag kritiserede jeg navnlig det, at Navnebevillingerne var
lagt i Hænderne paa de juridiske Myndigheder, der ikke havde og
heller ikke nu har den genealogiske og sproglige Fagkundskab, der
absolut maa kræves for at kunne opfylde de i Loven givne Bestem-
melser, der bl. a. tilsigter at værne os mod Navne med udenlandsk
Sprogtone og mod Navne, der, som det hedder i Lovens § 2 e, ikke
adskiller sig tilstrækkeligt fra de under Litra a.—d. nævnte. Mit
Foredrag resulterede i en af Forsamlingen med 21 Stemmer mod 2
vedtagen Resolution, der bemyndigede Dansk historisk Fællesforening
til at nedsætte et Udvalg, der skulde udarbejde Forslag til Ændringer
i Navneloven bl. a. ved, at der ydedes mere effektiv Beskyttelse for
ældre Slægtnavne, saavel uddøde som levende, at den bestaaende
Lovs Fordring om, at nye Navne skulle være dansklydende, virkelig
overholdes, samt at der i Overensstemmelse med Mindretalsbetænk-
ningens Fordring af 1899 nedsattes et sagkyndigt Udvalg til Varetagelse
af *alle* Navnesager fra hele Landet, saaledes at disse ikke som ved
Loven af 1904 lagdes i Hænderne paa Politimestrene. Udvalget kom
til at bestaa af Arkivar Thiset og Overretssagfører Paul Hennings,
der nu begge er afgaaede ved Døden, samt af daværende Fuldmægtig
i Overpræsidiets, nu Politimester i Horsens, Krause, af daværende Fuld-
mægtig i Justitsministeriets Høegh-Brask og mig. Det udarbejdede
Forslag indsendtes gennem Dansk historisk Fællesforening til Justits-
ministeriet, men alt hvad der kom ud af det var, at Sagerne centrali-
seredes i Justitsministeriet, hvorved dog i alt Fald opnaaedes, at ikke
to eller flere Politimestre ude i Landet samtidig bevilgede det samme
Navn til to eller flere Familier. De andre Punkter, Beskyttelsen af
bestaaende Slægtsnavne eller uddøde Slægtsnavne samt Værnet mod
Navne af fremmed Sprogtone, tog man intet Hensyn til, og Navne-
sagen vedblev at gaa sin gamle, skæve Gang.

Da Navneloven af 1904 nu i den sidst forløbne Rigsdagssamling
atter er blevet fornyet for de kommende ti Aar, fik jeg Lyst til at
undersøge, hvad det sidst forløbne Tiaar havde bragt os af nye Slægts-
navne, og det er Resultatet af denne lille Undersøgelse, som jeg gerne

vilde paakalde Deres Opmærksomhed overfor. Jeg skal bestræbe mig for at gøre det saa kort som muligt.

Tiaaret bragte os 4418 »nye« Navne, men nu, ligesaa lidt som tidligere, ved vi, hvormange Personer disse Navne omfatter, idet Justitsministeriet beholder denne Viden for sig selv, ligesaa lidt som det meddeler Offentligheden noget om, med hvilken Berettigelse adskillige af de saakaldte nye Navne, der i Virkeligheden er gamle Slægtnavne, er antagne af de nye Bærere, om disse virkelig har den Berettigelse, at Navnet har været baaret af deres Forfædre, men ved Tidernes Ugunst er gaaet i Glemmebogen, eller om de nye Bærere har erholdt de endnu levende Bæreres Tilladelse til at antage Navnet. Jeg skal derfor, da vi staar uvidende om Motiver og Berettigelse, lade disse Navne være udenfor Betragtning, men kun fremhæve et Par enkelte Antagelser, der er egnede til at vække Forundring indenfor historisk interesserede Kredse. Der er f. Eks. et Navn som det gamle Adelsnavn *Løvenbalk*. Selv om dette Navn ikke er optaget paa Listen over Navne, der er baarne af Mænd, der har gjort sig fortjent af Fædrelandet og saaledes beskyttet, saa burde et saadant Navn dog ikke kastes i Grams. Der er et Navn som *Vøldike*, stavet med enkelt V, medens den kendte Slægt staver Navnet med dobbelt W. Mon det er med den gamle Slægts Billigelse, at Navnet er antaget? Der er *Nannsen*, stavet med dobbelt n, medens det gamle Slægtsnavn er stavet med et enkelt n. Er dette ikke at gaa et gammelt Slægtsnavn for nær? Der er Slægtsnavne som *Dyrskjøt*, *Garben*, *Glæsel*, *Haas*, *Mandix*, *Nejendam*, *Høy*, *Ortved*, *Panduro* og mange flere, som man staar undrende overfor, men jeg skal som sagt lade dette ligge.

Saa er der Navne med udenlandsk Sprogtone.

Der er antaget 38 Navne, der ender paa -ov, -ou og -au, der dog ikke er en dansk Endelse. Jeg skal nævne nogle Stykker: *Bregenov*, *Mochau*, *Solov*, *Milov* og *Lenov*.

Saa er der 39, der ender paa man eller mann. Den danske Endelse er mand, og de andre Former er ikke danske.

Der er 29 paa Endelserne -dorf og -torf, der heller ikke er danske.

Af rent tyske Navne har jeg optalt ikke mindre end 106. Nu er ved Tidernes Ugunst vort Land i gammel Tid blevet oversvømmet af tyske Navne, men derfor er der jo ingen Grund til at forøge det i Forvejen altfor store Tal. Nu er det jo muligt, at en Del af disse nyantagne Navne tidligere har været baarne af Antagernes Forfædre, men det forekommer mig, at der skal være meget vægtige Grunde til, at man stiller sig imødekommende overfor Ønsker om Antagelse af tyske Slægtsnavne.

Saa er der antaget 83 Navne af svensk, norsk og islandsk Sprogtone. Dog er der blandt de sidste vist en Del færøiske. Jeg er ikke kyndig nok til at afgøre, om et Navn som f. Eks. *Reyøberg* eller *Vesturlia* er færøsk eller islandsk. Men norske og svenske Navne bør i alt Fald ikke antages, uden at der foreligger ganske særlige Grunde. Bl. a. er den finske Præsident *Relanders* Navn antaget: I den norske Navnelov af 1923 § 23 siges det, at Kongen under Forudsætning af Gensidighed kan udvide Bestemmelserne i Loven om Beskyttelse af Slægtsnavne til ogsaa at gælde udenlandske Slægtsnavne. Desværre er der ikke fra norsk Side, mig bekendt, gjort noget Skridt til at faa en gensidig Beskyttelse gennemført, men de sidste ti Aars Navnegivning her i Landet synes unægtelig at opfordre til, at en saadan gensidig Beskyttelse gennemføres snarest muligt. Og Initiati-

vet hertil maa sikkert komme fra Personhistorikeres og historisk interesseredes Side. Fra ministeriel eller anden Side sker det næppe.

Jeg skal ikke forholde Dem nogle andre Resultater af den danske Navneantagelse i de sidste ti Aar. De vil sikkert mere Dem mere, end hvad jeg allerede har fremført.

At Folk ved Navneantagelse er tilbøjelige til at ville antage fine Navne, helst saadanne, der kan bilde andre ind, at Antageren er af Adel, er vistnok almindeligt kendt. Det er dog forholdsvis sjældent, at Endelsen -skjold benyttes, men det sidste Tiaar har dog bragt os seks pragtfulde, men ogsaa ret meningsløse saadanne Navne. Det er Navnene *Alkeskjold*, *Barkenskjold*, *Saksenskjold* (jeg formoder, at Antageren er Skræder), *Lanseskjold*, *Runeskjold* og *Palskjold*. Derimod er Navne med Endelsen -felt og -feldt mere almindelig. Jeg har bemærket 25 saadanne, af hvilke jeg her skal nævne: *Bannerfelt*, *Hanefelt*, *Lensfelt*, *Marsfelt*, *Mossfeldt* (der ligger det gamle Slægtsnavn Motzfeldt slemt nær), *Rønnefeldt*, *Staafeldt*, *Botfeldt*, *Gribsfeldt* (der minder om Griffenfeldt), *Korsfeldt*, *Saxfelt*, *Hagenfeldt* o. s. fr.

Saa er der nogle Navne, der virker som rene Absurditeter. Jeg skal nævne dem: *Fredegod*, *Harvøl*, *Hanøl*, *Vindris*, *Lindris*, *Lava*. Det maa sikkert glæde Kammersanger Emil Holm, at en Familie har antaget Navnet *Lytter*, hvis det da ikke er en Plankeværkslytter. Det er jo ret hassarderet at antage et Navn som *Hassard*, og den Mand, der antager Navnet *Irgang*, maa vist have nogle slemme Irgange i sit Hoved. Hr. Spar mangler endnu tre til en Bridge. Navnet *Vildbrad* er heller ikke daarligt.

Endelsen -vad har fundet adskillige Tilhængere, ikke mindre end 17, men de fleste er mere eller mindre meningsløse, naar Hensyn tages til, at Vad betyder Vadested. *Drosvad*, *Gyldvad*, *Mejlvad*, *Orvad*, *Sorvad*, *Movad*, *Belvad*, *Holvad*, *Nelvad*, men det bedste er sikkert *Skarnvad*.

Endelig skal jeg ikke forholde Dem de rent poetiske Navne. De er meget smukke, saa smukke, at i alt Fald jeg ikke turde bære dem. Her faar De hele Remsen: *Guldbro*, *Gyldenrose*, *Gyldenvove*, *Liljenbøl*, *Lilliendorf*, *Lillieskud*, *Luna*, *Lyre*, *Løvenhammer*, *Rosenmaj*, *Soltoft*, *Solnæs*, *Solving*, *Solholm*, *Skjolddahl*, *Skjoldlykke*, *Skjoldstrøm*, *Sølvbo*, *Sølvdal*, *Sølvhjulm*, *Sølvtofte*, *Vaarfelt*, *Vinterfog*, *Lykkestrøm*, *Soltris*, *Lilienvald*, *Lilienrose*, *Lillienkov*, *Falkenløve* og *Falklund*. Ikke sandt, et pragtfuldt Udvalg.

Hvor faar nu Folk saadanne Ideer om nye Navne? Er der nogen, der raader dem? I saa Fald er det med daarlige Raad.

Jeg har her foran mig en lille Bog med Titlen: »Fortegnelse over 800 nye Slægtsnavne til Brug ved Navneskifte«. Den er udgivet af Personalhistorisk Institut (S. Otto Brenner) og betegnes som 2. Samling. I Forordet til Bogen hedder det: »Det er imidlertid ingenlunde let for en Lægmand at vælge et nyt Navn. Undertiden mangler han Forudsætninger for at vide, hvad der er beskyttet eller ikke, af og til kan hans Smag svigte ham, og har han f. Ex. kaldt sig Løvenstjært, Harenskjold eller Stjerneblad o. l., vil han eller hans Ætlinge siden ærgre sig over, at han ikke har søgt Sagkundskabens Raad og fundet et bedre Navn. Der er ogsaa andre Hensyn at tage, som unddrager sig den usagkyndiges Opmærksomhed, som f. Ex. Bogstavsammensætninger, Dobbelt-Navnes Samklang, og Omsorgen for at vælge et ikke fremmedklingende, men ægte dansk Navn. Derfor bør man lade Per-

sonalhistorisk Institut ordne Navnesagen; da bliver det bedste Navn valgt«. Senere citerer Udgiveren meget smukt det gamle Ordsprog: »Et godt Navn er Guld værd«. Hvis det er de Navne, han foreslaar i Fortegnelsen, der er Guld værd, saa er han imidlertid inde paa en Misforstaaelse.

Ved et Eftersyn af Listen viser det sig, at den er lavet over samme Læst, som de ovenfor omtalte i det sidste Tiaar antagne Navne, saa at man fristes til at tro, at det er Udgiveren af Listen, d. v. s. Personalhistorisk Institut ved S. Otto Brenner, der er den efterlyste Raadgiver, og at et af hans Bureau indstillet Navn glat væk godkendes af Justitsministeriet.

Af Navne med Endelsen -ov rummer Listen saaledes 50, deriblandt *Pilov* og *Pernov*, der synes skabt over udenlandske Bynavne. Et Navn som *Rykov* maa være som skabt for en Kommunist.

Af Navne med Endelsen -feld eller -feldt er der 18, deriblandt *Drosselfelt*, *Fyrstenfelt*, *Vaabenfelt* og det ret humoristiske *Krækfelt*.

Endelsen dorf træffes 38 Gange, deriblandt *Sæxdorf*, *Bildorf*, *Bydorf*, *Grøndorf*, *Nydorf* o. s. fr.

Af gamle Slægtsnavne, der altsaa i Bogens Titel betegnes som nye, er Navne som *Lembak*, *Galtung*, *Løvenstjerne* og *Rosensparre*. At saadanne Navne prisgives, er, set fra et historisk Standpunkt, aldeles uforsvarligt.

Men der er ogsaa Navne, der kan tilfredsstille Forfængeligheden ved at ligne Adelsnavne, som f. Eks. *Ridderholm*, *Rosenbjelke*, *Rosenhjelms*, *Lefeldt* og *Lundskjold*.

Et Navn som *Lutter* (med to t'er) er det ogsaa aldeles forkasteligt at foreslaa de uvidende Personer, som Forf. i Forordet henvender sig til og tilbyder sin Hjælp.

Heller ikke norske og svenske Slægtsnavne gaar Udgiveren af Vejen for, naar han foreslaar *Espeland*, *Nyrén*, *Nylander* og endelig *Sydow*. Jeg formoder, at Herredshøvdingen von Sydow er saa velkendt paa denne Side Sundet, at et Ran af hans højt agtede Navn fra alle Sider vil blive anset som en Utilbørlighed.

Ogsaa denne Liste har en Række humoristiske Navne, som jeg ikke skal forholde Dem. Hvad mener man om *Brandsted*, *Gulris*, *Hamlet*, *Klipping*, *Nyfalk*, *Nybjørn*, *Nyfred*, *Nyris*, *Nysing*, *Nørfalk*, *Solvad* og endelig *Last*. Det sidste er det dog vist utænkeligt, at nogen selv nok saa uvidende Person skulde antage, selv om han erkender, at et godt Navn er Guld værd.

Efter at De, mine Herrer, har hørt disse Bemærkninger, tror jeg at have overbevist Dem tilfulde om, at vor Navnegivning er kommet langt ud paa de vilde Veje, og at det ikke er for tidligt at tale et manende Ord til de Myndigheder, der har Indflydelse paa Sagen. Der maa rejses en Stemning mod de uhyrlige Navne, som vort Folk bliver begavet med, og Stemningen vil blive rejst, ikke blot her i Danmark, men ogsaa i Norge, hvor der er rejst en stærk Kritik af Navncloven af 1923, og antagelig ogsaa i Sverige, hvor man ikke ønsker sine Slægtsnavne givne til Pris for Udlændinge. Jeg har med mine Bemærkninger blot villet henlede Dansk historisk Fællesforenings Opmærksomhed paa Sagen, og jeg vil bede Foreningen støtte den Aktion, der vil blive rejst, med sin Autoritet. Jeg foreslaar ikke en Resolution eller lignende, men jeg appellerer til Foreningen og beder Dem bemyndige Bestyrelsen til, om det skulde blive nødvendigt inden næste Aarsmøde, at sætte sin Støtteaktion i Gang.

Formanden lovede Fællesforeningens Støtte til en Aktion i denne Sag.

Severinsen gjorde opmærksom paa, at ogsaa vore Fornavne havde taget en uheldig Vending.

Fr. Dahl: Afgørelsen maa lægges i Centraladministrationen, men en saadan maa have tekniske Raadgivere.

Hjorth-Nielsen foreslog, at man udvidede Stednavneudvalget, som i Forvejen har filologiske Sagkyndige, med et Par Personhistorikere. Ønskede, efter at have indsamlet Oplysninger fra Sverige og Norge, at føre Sagen frem i Stednavneudvalget.

Til Slut holdt Dr. phil. *Vilhelm la Cour* et Foredrag med Lysbilleder om de nyeste *Udgravninger i Hedeby*, som han selv havde overværet.

Kl. 8 samledes Repræsentanterne til en *Fællesspisning* paa Restaurant Wivel, hvormed Dagen afsluttedes.

Søndag Formiddag den 31. Maj deltog de fleste af Repræsentanterne i en *Byvandring paa Christianshavn* under Museumsinspektør *Hugo Matthiesens* Ledelse.

DANSK KULTURHISTORISK MUSEUMS- FORENING.

Aarsmøde i København den 29. Maj 1931.

I Mødet deltog Repræsentanter for Museerne i *Holbæk, Kalundborg, Næstved, Stege, Maribo, Odense, Svendborg, Hjørring, Aarhus, Horsens, Fredericia, Kolding, Ringkøbing, Herning, Varde* og *Tønder* samt for *Nationalmuseets* 2. og 3. Afdeling, *Tøjhusmuseet, Post- og Telegrafmuseet* og *Kronborgmuseet*, ialt 21 Museer.

Til *Dirigent* valgtes Inspektør Chr. M. K. Petersen, Odense.

Formanden, Kredslæge Møller, Kalundborg, gav Beretning om Foreningens Virksomhed siden sidste Aarsmøde. To nye Medlemmer var indmeldt, Hjemstavnmuseet for Østvendssyssel, Try, og Fredericia Museum. Foreningen tæller nu 42 Medlemmer, 12 i København (i videste Forstand) og 30 i Provinsen. Det paa forrige Aarsmøde refererede Andragende om Rejsekonsulent var det ikke lykkedes at gennemføre; Undervisningsministeriet havde ikke fremmet det, og omend adskillige Rigsdagsmænd havde vist det velvillig Interesse, havde man ikke anset det for opportunt at føre det frem i Rigsdagen. Bestyrelsen agtede at genoptage det,

omend i noget ændret Form. I Overensstemmelse med Vedtagelse paa Mødet 1930 havde Bestyrelsen endvidere udarbejdet en skematisk Oversigt over Provinsmuseernes Økonomi i 1928, der var udsendt til Foreningens Medlemmer som en fortrolig Meddelelse. Bestyrelsen paatænkte at udsende et nyt Spørgeskema for 1930 og heri rette de Mangler, som hæftede ved det tidligere Skema, bl. a. ved nu at søge nøjere Oplysninger om Museernes Kapitaler og om Assurance-Vurderinger; ligesom det ogsaa var Hensigten paa ny at spørge om Adgangstider, Entréafgifter og Kustodeinstruxer for at kunne føre disse Oplysninger à jour til næste Aarsmøde.

Ifølge et ifjor afgivet Løfte havde Nationalmuseets Direktør overladt Foreningen Restoplaget af sin for Skandinavisk Museumsforbund udarbejdede Pjece, »Danske kultur- og kunsthistoriske Museer og Samlinger« (1916), der omdeltes til Mødedeltagerne. Bestyrelsen var stemt for at lade udarbejde en ny »Museumsskat« over de kulturhistoriske Museer.

Stedet for næste Aarsmøde vilde blive vedtaget paa D. H. F.'s Repræsentantmøde, men Bestyrelsen rettede det Spørgsmaal til Medlemmerne, om disse ønskede Københavns møderne (hvert andet Aar) afholdte Foraar eller Efteraar.

Sekretæren, Chr. Axel Jensen, gav derefter en Oversigt over *Landsbymuseer og lignende Institutioner*, idet Bestyrelsen i Henshold til den ifjor givne Bemyndigelse havde tilvejebragt en Række Oplysninger. Paa Grundlag af de indkomne Meddelelser vidste man nu, at der eksisterede mindst 9 Stationsbymuseer og 15 andre Landsbymuseer, hvoraf Flertallet har til Huse i gamle Bygninger. I ikke faa Tilfælde er Bygningen Hovedsagen, Samlingerne kun en Biting. Til Sammenligning med det samlede Tal, 24, kan tilføjes, at der eksisterer 25 Købstadmuseer, som ikke er Medlemmer af vor Forening, og udenfor den staar ligeledes endnu godt en halv Snes Specialsamlinger, hvoraf de fleste i København og Omegn. Af mange Grunde er Tallene vanskelige at give med absolut Nøjagtighed. Det kan diskuteres, om Rahbeks Stuer i Bakkehuset, Olaf Poulsens Mindestuer i Fredensborg og Holbergsamlingen paa Tersløsegaard, der i Statistiken er medregnet under Specialsamlingernes Rubrik, overhovedet bør betragtes som Museer; ialfald maa de med deres personalhistoriske Præg staa i Periferien af den kulturhistoriske Museumskreds. I Købstadmuseernes Tal er medregnet ikke blot den lille Samling i Kristiansfeldt, der ikke er Købstad, men ogsaa Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød og Stevns Museum i Storehedinge, som i Virkeligheden i langt højere Grad er Landbomuseer. Kendskabet til

et Par af Landsbymuseerne er ret mangelfuldt, saa at det ikke er helt sikkert, om de er offentligt tilgængelige, kun magasinerede eller opløste. Et er imidlertid sikkert: Museernes Tal vokser hurtigt. 1929 indviedes Vinkelgaarden paa Hjerl Hede, og der er grundlagt et Museum i Stationsbyen Skjern. 1930 er der oprettet ikke mindre end 4 nye Museer, Herregaardsmuseet Gammel-Estrup (der i Statistiken er regnet mellem Specialsamlingerne), Marstal og Omegns Museum (Ærø har forud et Museum i Ærøskøbing), Struer Museum og Nørre Hedegaard ved Vemb. 1931 er foreløbig anmeldt et Nybodemuseum i København og Landmaalergaarden i Gummerup paa Fyn. Det ældste Landsbymuseum, Glud ved Horsens, er oprettet 1911 og kunde altsaa iaar fejre 20 Aars Jubilæum, hvis Forholdene ellers indbød dertil; fra 1912 er Steenstrup Museum i Odsherred, fra 1916 Samsø Museum.

Da Samsømuseets Stifter, Bertel Madsen, udgav en trykt Vejleder for Samsø Museumsgaard, kom der i Fortalen til at staa: »Da S. M. ikke som de fleste andre Provinsmuseer er et Magasin, hvori en Mængde gamle Sager er samlede, men opført for at give Indtryk af, hvorledes vore Fædre levede, har jeg ikke i denne Vejledning givet en Fortegnelse over de Sager, Museet rummer, men søgt at faa et Helhedsbillede frem«. Omend Udtalelsen er ensidig, rummer den dog en Sandhed. Samsømuseet er en Rekonstruktion af en typisk Samsøgaard med dens Interiører. Andre har haft samme Opfattelse af et Landsbymuseums Hovedopgave. Baade Glud og Steenstrup tilhører i deres Grundtræk samme Type, og for ikke at tale om Hjerlfondens Bygningmuseum med den gamle, stærkt rekonstruerede Gaard fra Vinkel ved Viborg, kan her nævnes, at et Par af de yngste Nyskabninger, Nørre Hedegaard ved Vemb og Landmaalergaarden i Gummerup, som først indvies 1931, er indrettede som Interiører i typiske Bondegaarde, der er blevet staaende paa deres oprindelige Plads, uden at være flyttede. I begge de sidstnævnte Tilfælde har Nationalmuseet givet sin Tilslutning til Planerne, i første Række netop af Hensyn til de gamle Bygninger. En anden mere museumsmæssig Type tilhører visse Stationsbymuseer som i Aars og Odder, hvor der i de senere Aar er ydet et ikke ringe Arbejde.

Smaaamuseerne virker utvivlsomt til at inddrage nye Kredse i Museumsarbejdet og redder adskilligt, som ellers vilde gaa til Spilde. Farerne lurer i Kræfternes alt for store Splittelse og i den usikre Fremtid. Kun en Hjerlfond kan lægge en solidere økonomisk Basis. Ellers er Pengemidlerne sikkert kun til Dagen og Vejen. Hvorledes skal det gaa, naar Interessen slappes? Endnu

mere end andre Museumstyper kræver Interiørtypen stadig Vedligeholdelse og Paapasselighed. Netop det ældste Landsbymuseum, hvis Stifter med sit stridbare Sind og sine altfor mange, mod Landbostandens Interesser stridende Idéer desværre ikke mere er i Funktion, er nu i høj Grad præget af Forfald.

To Landsbymuseer, St. Magleby paa Amager og Try i Vendsyssel, er Medlemmer af DKh.M., og dette Tal vil af nærliggende økonomiske Grunde næppe kunne ventes forøget i væsentlig Grad. Spørgsmaalet er, om der dog kan gøres noget for at lede de smukke, men ofte naive og uhjælpsomme Bestræbelser.

Sekretæren, der gav flere andre Exempler paa Landsbymuseers Udviklingshistorie, fremlagde desuden en Navnefortegnelse over alle de Museer, der stod udenfor Foreningen.

Ved den efterfølgende *Diskussion* drøftedes Formandens Forslag. Friis, Hjørring, fremhævede Nødvendigheden af at begrænse Museernes Antal og deres Adgang til Statstøtte. Petersen, Odense, tilraadede at vejlede de nye Museer og lade Museumsstaten omfatte saa mange som muligt. Funch, Stege, ønskede direkte Støtte fra Nationalmuseet og Kursus for Kustoder. Haugsted, Aarhus, fremhævede, at det var let at stifte Museer, men vanskeligere at holde dem i Live, naar Stifterne faldt fra, og henviste til de svenske Organisationsforsøg. Mackeprang, Nationalmuseet, mente, at det var haabløst at hindre nye Museers Oprettelse, og at »Lillebror ikke altid vilde hjælpes af Storebror«. Formanden paapegede, hvor indviklede Forholdene i Virkeligheden var; vor nye Forening kunde hjælpe til at belyse dem, men ikke løse alle Problemer. Der tiltrængtes Regler for Statstilskud m. m. Hvorfor er 1000 Kr. Maximum for de største historiske Museer, naar Kunstsamlingerne kan naa meget højere. Man havde et Forbillede i Bibliotekernes Organisation og kunde overfor Regering og Rigsdag indbringe Forslag om Nedsættelse af en Kommission, hvori Ministerium, Rigsdag, Museer og Foreninger var repræsenteret. Smith, Tøjhusmuseet, ytrede Betænelighed ved Kommissionstanken, men anbefalede Udgivelsen af en Museumsstat. Mackeprang var ogsaa betænkelig ved Kommissionen, men var villig til at høre Foreningen i Spørgsmaal om nye Statstilskud. Hansen, Herning: Statstilskuddene bør reguleres. Vanggaard, Hjørring: Privat Initiativ har bragt store Resultater, men kan ikke klare alt. De kulturhistoriske Museer har været for beskedne. Bevillingerne er ikke forhøjede i Krigstiden og er derfor nu uforholdsmæssigt smaa. Norn, Horsens, formulerede nøjere Bestyrelsens Forslag om Rejsekonsulentvirksomheden, der efter de siden ifjor indvundne Erfaringer bedst vilde kunne besørges af yngre Viden-

skabsmænd, som havde Tilknytning til Nationalmuseet og udpegedes af dette, og fremsatte, ligeledes paa Bestyrelsens Vegne, et Ønske om, at der foruden de to allerede fungerende Tilsynshavende ved de statsunderstøttede Museer, henholdsvis repræsenterende Nationalmuseets 1. og 2. Afdeling, ogsaa kom en Repræsentant for Nationalmuseets 3. Afdeling, Dansk Folkemuseum. Mackeprang tilsagde Nationalmuseets Støtte, men beklagede, at Nationalmuseet savnede tilstrækkeligt Mandskab. Det havde trods de forestaaende store Ordningsarbejder ikke faaet sin Stab forøget, og en Medhjælpssum var kun bevilget paa eet Aar. Maaske vilde det være det allerbedste, om Nationalmuseets egne Embedsmænd, der dog havde størst Erfaring, kom til at fungere som Rejsekonsulenter. Formanden takkede Vanggaard for hans Indlæg i Diskussionen, og Folketingsmand Vanggaard udtalte tilslut en Tilslutning til Dr. Mackeprangs sidste Udtalelse, fremhævede paany, at Bevillingerne var alt for smaa, og henstillede, at Foreningen inden Finanslovens Behandling rettede et Andragende til Regering og Rigsdag om Nedsættelse af en Kommission til Overvejelse af Provinsmuseernes Forhold.

I Overensstemmelse med Bestyrelsens Forslag og Henstillinger afstemtes der om følgende Spørgsmaal:

1) Bør Rejsekonsulentandragendet omformes, saaledes at der andrages Staten om en toaarig Bevilling paa 6500 Kr. aarligt til sagkyndig Assistance fra Nationalmuseet (yngre Videnskabsmænd og Volontører) og Studiekursus? Ønskes der foruden det nuværende Tilsyn fra Nationalmuseets 1. og 2. Afdeling ogsaa Tilsyn fra Nationalmuseets 3. Afdeling?

2) Skal Bestyrelsen udsende et nyt Spørgeskema?

3) Bør der virkes for Udgivelse af en ny Museumsstat?

4) Bør Foreningen rette en Henvendelse til Regering og Rigsdag om Nedsættelse af en Kommission til Overvejelse af Provinsmuseernes Forhold?

Ved Afstemningen besvaredes alle Spørgsmaal med Ja! Der afgaves ingen Nejstemmer. Endvidere vedtoges, at det vedblivende vilde være heldigst at afholde de københavnske Møder om Foraaret (af Hensyn til eventuelle Andragender til Ministeriet).

Efter Lodtrækning afgik 4 Medlemmer af Bestyrelsen, Møller, Hansen, Norn og Olsen. De genvalgtes enstemmigt, ligesom Kredslæge Møller atter genvalgtes til Formand.

Da Dirigenten havde hævet Mødet, som holdtes i Oldskriftselskabets Sal, besaa Deltagerne Lokalerne i Nationalmuseets Nybygning med Prøveopstillinger af Montrer og enkelte Genstande.

DANSK HISTORISK FÆLLESFORENINGS REGNSKAB 1930.

INDTÆGT.

Beholdning Januar 1930	6309,93
Kontingenter: A. Foreninger	875,90
B. Byraad	380,00
C. Institutioner	590,00
Statstilskud	840,00
Renter	208,50
Hagerups Boghandel (Salg af Tidsskriftet)	257,29
Abonnement paa Tidsskriftet	307,20
	<hr/>
	Summa . . . 9768,82

UDGIFT.

Sekretærens Honorar	300,00
Nielsen & Lydiches Bogtrykkeri	1547,80
Forfatterhonorarer	612,00
Forfatterpræmie	200,00
Ekspedition af »Fortid og Nutid«	180,02
Repræsentantmødet paa Bornholm	328,45
Honorarer for Foredrag	400,00
Bestyrelsens Rejseudgifter	430,00
Gebyrer ved Postkontoen	3,08
Frimærker	30,00
Sekretærens Udgifter	83,75
Beholdning Januar 1931	5653,72
	<hr/>
	Summa . . . 9768,82

København, d. 23. Januar 1931.

Holger Hansen.

Undertegnede har under Konferering af Bilag med Regnskabsposterne gennemgaaet ovenstaaende Regnskab og intet fundet at bemærke.

København, d. 8. Februar 1931.

A. Holck.

Jørgen Olrik.

INDHOLD:

	Side
CHR. AXEL JENSEN: Et Par Ord om Museumsopgaver	1
C. W. VON SYDOW: Något om Hembygdsrörelsen och Bygde- forskningen i Sverige	8
OTTO SMITH: Oversigt over topografisk Litteratur 1930	21
AUG. F. SCHMIDT: Ny Litteratur over Almuekultur og Folke- minder 1930	43
Foreningsmeddelelser:	
Repræsentantmøde i København 30. Maj 1931	52
Dansk kulturhistorisk Museumsforenings Aarsmøde i Kø- benhavn 29. Maj 1931	60

»FORTID OG NUTID« udkommer med 8 Ark aarlig og koster i Boghandelen 5 Kr. pr. Aargang. To Aargange udgør et Bind. Det kan bestilles gennem enhver Boghandel. Medlemmer af Amtssamfund under DHF. kan faa det for halv Pris ved Henvendelse til vedkommende Samfunds Bestyrelse. Bidrag til Tidsskriftet samt Bøger, der ønskes anmeldt deri, bedes sendt til Adjunkt R. L. BALSLEV, VINKELVEJ 5, KBHVN. V.
